

ሕይወቴና
የኢትዮጵያ ንርምጃ

Haile Selassie I

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ

ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ።

King of King of Ethiopia

፩ኛ መጻሕፍ

First Edition

አንግላንድ ባዝ ፲፱፻፳፱ ዓ. ም.

መጽሐፉን በድጋሚ ለማሳተም
መብተ የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በኃ እድራጎት ድርጅት ነው

መጀመሪያ እትም 1992 ሰ. 9. ም. 1

ብርሃን፣ ሰላም፣ ቀዳማዊ፣ ኃይለ፣ ሥላሴ፣
ማተሚያ፣ ዜጎች፣ ታተሙ ም.

የጊዜ
መቅደ-ም

በጥንጫና በጠነከረ መሠረት ላይ የታነጸን ቤት፣ ዝናብ ቢዘንብ፣ ጎርፍም ቢጎርፍ፣ ነፋስም ቢነፍስ፣ ገፍተው ሊጥሉት አይችሉም። የእኔንም የሕይወት ታሪክ እንዳንድ ሰዎች ባለማወቅና በመሳሳት፣ ወይም በምቀኝነት፣ እውነት አስመስለው ጽፈው፣ ሌሎችን እንዲመስላቸው ለማድረግ ቢፈትኑ፣ የውነተኛውን ነገር ከስፍራው ሊያናውጹት አይችሉም።

የሕይወቴን ዜና ለመጻፍ ምክንያትና ጊዜ ባገኘሁበት በዚህ ሰዓት፣ ከጽሕፈት አስቀድሜ ጸሎቴን እንደሚከተለው ለፈጣሪዬ አቅርቤ ወደፊት እቀጥላለሁ።

አቤቱ ድካም የሌለብህ ኃያል፣ ጎልፈት የሌለብህ ዘለዓለማዊ ሆይ፣ የምትሠራውን ሥራህንና ፍርድህን በማድነቅ ከመወሰን በቀር ፍጡር መርምሮ ሊደርስበት አይችልም።

በዚህ ባለፈውና ባሁኑ ዘመን የኢትዮጵያ ሕዝብ ከተራው ሰው እን ሥቶ እስከ ንጉሠ ነገሥቱ፣ ለጊዜው በኅዝን ባሕር እንዲሰጥም፣ የእጣልያ ሕዝብ እስከ ንጉሠ ለጊዜው በደስታ ባሕር እንዲዋኝ ያደረግሀበትን ምክንያት፣ አንተ ብቻ ታውቀዋለህ እንጂ ፍጡር ተመራምሮ ለማወቅ የማይችለው ረቂቅ ምስጢር ነው።

በአርአያህና በምሳሌህ ከተፈጠረው ፍጥረት ሁሉ፣ ነፍሱን ከሥጋው እስከምትለይበት ቀን ድረስ ካንተ የሚለምነውን ሁሉ፣ አይደረግልኝም ብሎ ተስፋ የሚቆርጥ ስለሌለ፣ ኢትዮጵያም ነፃነቷ እንደጠፋና በባዕድ ገዥ እጅ እንደ ወደቀች እንዳትቀር፣ ሕዝቦችዋም የባዕድ ገዥን በመፍራት አፋቸው እንደ ተዘጋ፣ በቀላል ቀንበርና በደስታ ወደ ሥልጣኔ የሚመራች

ውን ኢትዮጵያዊ ነገርያቸውን በማጣት ፣ ልባቸው እንደተጨነቀ እንዳይኖሩ የቸርነትህን ሥራ ሠርተህ ታድናቸው ዘንድ እንለምንሃለን ።

አቤቱ የሰደተኞች አገር ፣ የዕውሮች ብርሃን ሆይ ፣ እውነትና ፍርድ ዙፋኖችህ ናቸው ። ስለ ነፃነታችን ካገራችን በግፍ ወጥተን የተሰደድነውን እኛንም ተቀበለን ። እንደዚህም ብለን እንለምንሃለን ። ስለ ብዙ ምሕረትህ ነው እንጂ ፣ ስለ ጽድቃችን አይደለም ።

አሁንም ከ፲፫ ዓመት ዕድሜዬ ጀምሮ እስከዚህ ዘመን እኔን መሣሪያ አድርገህ በሠራኸው መሠረት ፣ ዜና ሕይወቴን ለመጻፍ አስቤ ጀምራለሁ ሁኖ ፣ ለፍጻሜው ፈቃድህ እንዲሆን እለምንሃለሁ ። ይህንንም ለመጻፍ ያሰብሁበት ምክንያት ምንም ካንተ የተሰወረ ባይሆን ፣ በዚህ ጽሑፍ ላይ ልገልጸው ይገባኛል ።

አንደኛ ፣ አንተ በፈቀድኸው አድርገህ በምትሠራው ሥራ ሁሉ ስምህ እንዲመሰገንበት ነው ።

ሁለተኛ ፣ ሰውን በዚህ ዓለም ላለው ክብር ባለጠጋና ከሌሎችም ፍጥረቶች በላይ አድርገህ ስትሾመው ፣ በቸርነትህና በለጋስነትህ ብቻ እንጂ ያለዋጋ መሆኑ እንዲታወቅ ነው ።

ሦስተኛ ፣ በዚህ ታሪክ ውስጥ የሌላ ሰው ስም በሚጠራበት መስመር ሁሉ በማዳላት ወይም በመጥላት ሳይሆን በስሕተት ከሚሆነው በቀር እውነቱን ብቻ ለመጻፍ ልባችንን ዳኛ ማድረጋችንን አንተ ታውቃለህ ።

አራተኛ ፣ ምንም በቅዱሳት መጻሕፍት ያልተጻፈ ባይኖር ፣ እንደ አሰብሁት ለመጻፍ እንድችል ብታደርገኝ ወደ ፊት የሚነሡት ወገኖቻችንና ወንድሞቻችን «ያለ እኔ ምንም ለመሥራት አትችሉም» ያልከውን ቃል ተመልክተው ባንተ እርዳታ ብቻ ሥራ መሥራት እንዲችሉ ልባቸው እንዲረዳው ነው ።

አምስተኛ ፣ ሰው በደስታም በመከራም ጊዜ ቢሆን ያንተ መሣሪያ መሆኑን አምኖ በራሱ ቆራጥነትና ትጉህነት ሥራውን ካልሠራ በሌላ ሰው ፈቃድ ብቻ የሚሠራ ሆኖ አላፊነቱ የማይቀርለት ስለሆነ ፣ በተፈጥሮና በትምህርት ባገኘው መሥራት የሚገባው መሆኑን እንዲያውቀው ነው ።

ስድስተኛ ፣ ማናቸውም ሥራ ቢሆን በጊዜና በዕድሜ ይፈጸማል እንጂ ፣ በምኞትና በችኩላ ሊፈጸም የማይችል መሆኑን ሰው ሁሉ እንዲያውቀውና እንዲረዳው ነው ።

ለዚህ ሁሉ ሙሉ ፈቃድህ እንዲሆን እለምንሃለሁ ።

Introduction መግቢያ

ማናቸውንም ሥራ ቢሆን ሰው ይጀምራል እንጂ እግዚአብሔር ካላገዘውና ካልረዳው ሊፈጸም አይችልም ። እስከሚቻለውም ሠርቶ የጀመረውን ሥራ ሳይፈጸም ቢቀር ፣ ሰነፍ ተብሎ አይታይም ። እንደዚሁ እኛም ከንግሥተ ሳባና ከሰሎሞን ዘር በመወለዳችን የኢትዮጵያን መንግሥት በፊትም በእንደራሴነት ፣ በኋላም በንጉሠ ነገሥትነት አደራ ከተቀበልንበት ከ፲፱፻፱ ዓ. ም. ጀምሮ እስካሁን ያገሩን ውስጥ ሥራ በየጥቂቱ ለማሻሻል ፣ የምዕራባውያንንም የሥልጣኔ ሥራ ባገር ውስጥ አስገብተን ሕዝባችን ወደ ትልቅ ደረጃ የሚደርስበትን በሚቻለን ሁሉ ጀምረናልና ሕሊናችን አይወቅስንም።

በየጥቂቱ ማለት ሕፃንን ልጅ በማባበልና በማስለመድ ካልሆነ በቀር በእጁ የያዘውን ነጥቆ ቢወስዱበት ደስ አይለውም ። በማሳየትና በማቅመስም ካልሆነ ማናቸውንም ምግብ ቢሰጡት ሊመገበው አይፈቅድም ። ጥር ስም እስተያበቅል ወተት ወይም ሌላ ለሰላሳ ምግብ ካልመገቡት ፣ ዳቦ ወይም ሥጋ ቢያቀርቡለት ሊመገበው አይችልም ።

እንደዚሁም በትምህርት ቤት ሳይማርና በገዢውም የዕውቀትን ነገር ሳይሰማ በዓይኑም ሳይመለከትና ሳይመረምር በልማድ ብቻ የሚኖረውን ሕዝብ ብዙ ዘመን የኖረበትን ልማዱን በትምህርት አስለቅቆ አዲስ ልማድ እንዲቀበል ለማድረግ በመቸኩልና በጭካኔ ሥራ ሳይሆን በትዕግሥትና በትምህርት በየጥቂቱ በቀን ብዛት ማስለመድ ያስፈልጋል ማለት ነው ።

በ፲፱፻፩ ዓ.ም. ሀ.ዓ. ምኒልክ ታመው ከቤት ስለ ዋሉ ፣ ከዚያም ወዲህ የልጅ አያሱ እንደራሴ ራስ ቢትወደድ ተሰማ በቶሎ ስላረፉ ፣ ስድስት ዓመት ያህል መንግሥቱን ለመምራት ሥልጣን የተቀበሉት ልጅ አያሱ

አላፈነቱን ለመሸከም ስለ አልቻሉ፡ በ፲፱፻፱ ዓ. ም. አላፈነቱን በተቀበለሁ ጊዜ፤ ስድስት ዓመት ሙሉ የተበላሸውን ለማቅናት፡ ያልተጀመረውንም ሥራ እንዲጀመር ለማድረግና አዲሱን ሥልጣኔ ለማግባት፡ አሳቤና ይልቁ ንም አሮጌውን ልምድ ለሚወደው ሕዝብ አጋዥ ስለ ነበረው፡ በሁለት ብረት መካከል እንዳለ እንጨት አጣብቀውኝ የተቻለኝን እየሠራሁ ጊዜ ውን አሳለፍሁ ። በመዝናናት ሰውነትን ደስ የሚያሰኝ ሥራ በመሥራት የማሳልፈው ጊዜ ጥቂት ነበር ። ከተጀመረው ካገና ውስጥ ሥራ ያቃናሁትና አዲስ የሠራሁት፡ ከውጭ አገርም የሥልጣኔ ሥራ ባገር ውስጥ እንዲገባ ያደረግሁት ወደ ፊት በየተራው ተጽፎ ይገኛል ።

በዚህም ላይ ለአዲሱ ሥራችን መሰናክል የሚሆን በውስጥ ወይም በውጭ ሰዎች የሚወራ አንዳንድ የውስጥና የውጭ ችግር በየጊዜው ይደር ስብን ነበርና፡ ሽብር እንዳይሆንና የሰው ደም እንዳይፈስ፡ በጉሣ መለያየትን እንዳያስከትል ሥራውን ሁሉ በትዕግሥት መሥራት የሚያስፈልግ ሆነ ። የጠላታችን ወጥመድ ባገር ውስጥ ሽብር ለመጠቀም መሆኑን ገና የመንግሥቱን ሥራ ሳልያዝ አውቀው ነበር ።

ይልቁንም ደግሞ የኢትዮጵያን አንድነት ለማስተሳሰርና ለማጽናት፡ ሕገ መንግሥትን በማቆማችን፡ የወንዶችና የሴቶች ልጆች ትምህርት ቤት በመክፈታችን፡ የሕዝባችን፡ ጤና የሚጠበቅበትን ሆስፒታል በመሥራታችን፡ ሌላውንም አገራችን ኢትዮጵያ በታሪክ ብቻ ሳይሆን በሥራ ነፃነቷን የምታጸናበትን ሥራ በያይነቱ በመጀመራችን፡ የጠላት ልብ በቅንዓት መሸበሩን በሚሠራብን ፖለቲካ ስለ ተረዳነው፡ በሕዝባችን መካከል መለያየት እንዳይሆን ስንጠነቀቅ ማናቸውንም የግዴታ ነገር በሕዝባችን ላይ አስጨንቀን ለመሥራት አልፈቀድንም ።

ይህንንም ሁሉ የጥንቃቄ ሥራ እየሠራን፡ ሕዝባችንን ወደ ሥልጣኔ መንገድ ለመምራት ስንጀምር፡ ጠላታችን በግፍ ተነሥቶ አዲሱን መሣሪያ የያዙ ብዙ ወታደሮችና ብዙ የጦር አይሮፕላኖች፡ ብዙ ታንኮች ወደ አገራችን ልኮ፡ የመንግሥታትንም ቃል ኪዳን አፍርሶ፡ በመትረየስና በመድፍ፡ በጥራቱም በብዛቱም ከእኛ መሣሪያ ብዙ ጊዜ በሚበልጥ ባዲሱ የጦር መሣሪያ ስለ ወጋን፡ ለዓለም መንግሥታት ማሳበር አቤቱታ እያቀረብን ልባችን ሳይሸበር፡ የጦር ሠራዊታችንን ልብ እያጸናናን፡ በጥንካሬ ብንመክትና ብንከላከል፡ ትልቅ ጉዳት ለማድረግ የሚችለውን በኢንተርናሽናል ሕግ የተከለከለውን ልዩ ልዩ የሆነ መርዝና የጋዝ ጢስ ስለ አረሰሱብን፡ ብዙ ቦምብም ስለ ጣለብን፡ በቦምብና በመትረየስ የቆሰሉት፡ በመርዝ የታፈኑት እንዳይታከሙና እንዳይደኑ፡ የዓለምን የቀይ መስቀል ማሳበር ሐኪሞችን ከነመድገኔቱ በቦምብ ስለ ደበደባቸው፡ እኛም ስለ ነፃነታችን በጦር

ነት ውስጥ እንደ አንድ ወታደር ተዋግተን፡ እንደ ጦር አለቃ አሰልፈን፡ ለመሣሪያ መግዣ የብድር ገንዘብ እንኳ ባለማግኘታችን ምክንያት ከጥቂት አዲስ መሣሪያ በቀር ለመከላከያ የሚበቃ መሣሪያ ስለሌለን፡ ከአርባ ዓመት በፊት በነበረ አሮጌ መሣሪያ እስከሚቻለን ከተከላከልን በኋላ በማያ ሳፍር አኳኋን፡ ለጊዜው ድል ሆነን ወደ አዲስ አበባ የተመለስንበት፡ ከአዲስ አበባም ወደ ውጭ አገር የወጣንበት ምክንያትና ሌላውም ይህን የመስለው ሁሉ ወደ ፊት በየስፍራው ተጽፎ ይገኛል ።

ስለዚህ የኢትዮጵያ ተወላጆች የሆኑ ሁሉ አገራችን ኢትዮጵያ ለነፃ ነቷ የሚያሠጋ አደጋ ስለ ወደቀባት፡ ያለፈውን ከሥራ ጀምረው መርምረው ለወደፊቱ ነፃነቷ እንዳይጠፋ እንደሚቻላቸው ከመሥራት ሳያቋርጡ እንዲኖሩ፡ የኢትዮጵያም ተወላጆች ባይሆኑ ግፍን የሚጠሉና እውነቱን ፍርድ የሚወዱ ሰዎች ሁሉ፡ ሕዝባውያን በምክራቸው፡ ካህናት በጸሎታቸው ስለ ኢትዮጵያ ነፃነት እርዳታቸውን እንዳያንድሉ በአደራና በልመና እናሳስባቸዋለን ።

እንግላንድ ባስ ። የካቲት ፲፱፻፳፱ ዓ. ም. ተጻፈ ።

ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ነገሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ።

Index
ማዕውጫ

ምዕራፍ	፩	የሕፃንነቱ ታሪክ ደጃዝማችነት እስከ ተሾምሁበት (፲፰፻፹፬ — ፲፰፻፺፰ ዓ. ም ።)	፩
	፪	ደጃዝማችነት ከተሾምሁበት እስከ አባቴ ዕረፍት (፲፰፻፺፰ ዓ. ም ።)	፮
	፫	ከልዑል አባቴ ዕረፍት በኋላ የሐረርን ግዛት እስከ ተሾምሁበት ዘመን (፲፰፻፺፰ — ፲፱፻፪ ዓ. ም ።)	፱
	፬	ሐረርንና የአውራጃዋን ግዛት ስለ መሾሚ፣ (፲፱፻፪ ዓ. ም ።)	፲፮
	፭	የጋብቻ ሥርዓት ከፈጸምሁበት ጀምሮ አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ እስከሆንሁበት ዘመን ድረስ (፲፱፻፫ — ፲፱፻፱ ዓ. ም ።)	፳፬
	፮	በልጅ ኢያሱና በእኔ መካከል መቀያየም ስለ ተጀመረበት ምክንያት ።	፳፯
	፯	ልጅ ኢያሱ ከተሻሩበት ከመስከረም ፲፯ ቀን ፲፱፻፱ ዓ. ም. እንሥቶ ግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱ ዘውድ እስከሚነበት እስከ የካቲት ፬ ቀን ፲፱፻፱ ዓ. ም ።	፴
	፰	የንግሥት ዘውዲቱ የዘውድ በዓል ከተደረገበት እንሥቶ ልጅ ኢያሱ ወሎ ላይ ድል ሆነው እስከ ሸሹ ድረስ ።	፴፯
	፱	ሚኒስትሮች ስለ መሻራቸውና በአዲስ አበባ የቸነ ፈር (ግሪፕ) በሽታ ስለ መግባቱ ።	፴፱

ምዕራፍ ፲ = ልጅ ኢየሱስ ትግራ ላይ ተገኝተው ስለ መያዛቸው ።
 ፲፩ = በንግሥት ዘውዲቱና በእኔ መካከል እየገቡ ለመንግሥቱ ሥራ መሰናክል ሆነው ስለ ነበሩ ሰዎች ።
 ፲፪ = ያገሩን ውስጥ ሥራ በደንብና ባዎቻችን ስለ ማሻሻልና የውጭ አገር ሥልጣኔ በኢትዮጵያ እንዲገባ ስለ ማድረግ ።
 ፲፫ = ኢትዮጵያ ወደ ዓለም መንግሥታት ማኅበር እንድትገባ ስለ ማድረጋችን ።
 ፲፬ = ባሮች ነፃ እንዲወጡ ስለ ማድረጋችንና የነፃነታቸው ምንገር በያመቱ እየተሻሻለ ስለ መሔዱ ።
 ፲፭ = አውሮፓን ለመጎብኘት ስለ ተደረገልን የክብር ጥሪ ።
 ፲፮ = ከእስክንድርያ ወደ ፓሪስ ስለ መሔዳችን ።
 ፲፯ = ከፓሪስ ወደ ብሩክሴል ስለ መሔዳችን ።
 ፲፰ = ከፓሪስ ወደ ሮማ ስለ መሔዳችን ።
 ፲፱ = ከፓሪስ ወደ ሎንዶን ።
 ፳ = ከፓሪስ ወደ ግሪክ ከተማ ወደ አቴና ።
 ፳፩ = ከአቴና ወደ አገራችን ወደ ኢትዮጵያ መመለስ ።
 ፳፪ = የእንግሊዝ መንግሥት የጣናን ባሕር ሲገድብ፣ የኢጣልያ መንግሥት ከኤርትራ ወሰን ጀምሮ በኢትዮጵያ መሃል ለመሃል አቋርጦ እስከ ኢጣልያ ሰማሌ የምድር ባቡር ሲሠራ ለመረዳዳት ስለ መዋላቸው ።
 ፳፫ = ስለ አሰብ ባሕር ወደብና ስለ መንገድ ሥራ ስለ ወዳጅነትም ከኢጣልያ ጋር ስለ መዋዋላችን ።
 ፳፬ = አልጋ ወራሽነትንና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ ነትን ላንለቅ የንጉሥነት ማዕርግ ስለ መቀበላችን ።
 ፳፭ = ኢጣልያኖች ራስ ጉግሣ ወሌ እንዲሸፍቱ ስለ ማድረጋቸው ።
 ፳፮ = የቤተ ክህነት ሥራ እየተሻሻለና እየታደሰ እንዲሔድ ስለ ማሰባችንና ስለ መጀመራችን ።
 ፳፯ = ከኢትዮጵያ መምህራን ተመርጠው ጳጳሳት እንዲሾሙ ስለ ማድረጋችን ።
 ፳፰ = የንጉሠ ነገሥት ዘውድ ስለ መቀዳጀታችን ።
 ፳፱ = ሕገ መንግሥት ስለ ማቆማችን ።

፵፩
 ፵፫
 ፵፮
 ፶፩
 ፶፯
 ፶፰
 ፶፱
 ፷፩
 ፷፮
 ፸፪
 ፸፮
 ፸፱
 ፹፪
 ፹፮
 ፻፪
 ፻፮
 ፻፱
 ፻፺፩
 ፻፺፮
 ፻፺፱
 ፻፺፻
 ፻፺፻፩
 ፻፺፻፮
 ፻፺፻፱
 ፻፺፻፺፩
 ፻፺፻፺፮
 ፻፺፻፺፱
 ፻፺፻፺፻፩
 ፻፺፻፺፻፮
 ፻፺፻፺፻፱

ምዕራፍ ፱ = የሕገ መንግሥትን ትርጓሜ ስለ ማሰረዳት ።
 ፱፩ = ኢጣልያኖች በራስ ኃይሉ በኩል የተገኙት ፕሮፖጋንዳ ሠርተው ልጅ ኢየሱስ ከሚጠበቁበት ከፍቼ አምልጠው እንዲወጡ ስለ ማድረጋቸው ።
 ፱፪ = የስዊድን አልጋ ወራሽ ልዑል ጉስታፍ አዶልፍ ሊጉብኙን ስለ መምጣታቸውና በክብር ስለ መቀበላችን ።
 ፱፫ = የቀይ መስቀል ማኅበር ስለ ማቆማችን ።
 ፱፬ = ኢጣልያ በግፍ መነሣትዋን በየጊዜው ስለ ማስታወቃችን ።
 ፱፭ = የክተት ዐዋጅ ስለ መንገራችን ።
 ፱፮ = የደቡብን የጦር ሠራዊት ስለ ማደራጀት ።
 ፱፯ = ስለ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ጉግሣ ክዳት ።
 ፱፰ = ወደ ደሴ ስለ መሔዳችን ።
 ፱፱ = በደሴ ላለን ጄኔራል ዲቦና ተሸር ማሬሻል ባዶሊዮ መሾሙን ስለ መስማታችን ።
 ፵ = የጦር ሰፈራችን ገና በደሴ ላለ በራስ ደስታ ግምባር የጦሩን መፈታት ስለ መስማታችን ።
 ፵፩ = ተጨማሪ ጦር ለማደርጀት ዐዋጅ ስለ ማድረጋችን ።
 ፵፪ = ከደሴ ወደ ኮረም ስለ መጓዛችን ።
 ፵፫ = በሽሬና በተምቤን የነበረው የጦር ሠራዊታችን እየቀናው ስለ መሔዱ ።
 ፵፬ = ከኮረም ወደ ማይጨው የጦር ግንባር ስለ መሔዳችን ።
 ፵፭ = የማይጨው ጦርነት ።
 ፵፮ = ወደ አዲስ አበባ ስለ መመለስ ።
 ፵፯ = ከአዲስ አበባ ወደ ውጭ አገር ለመሔድ በምክር ስለ መቆረጡና ስለ መሔዳችን ።
 ፵፰ = ከጅቡቲ ወደ ኢየሩሳሌም ስለ መሔዳችን ።
 ፵፱ = ከኢየሩሳሌም ወደ ሎንዶን ስለ መሔዳችን ።
 ፶ = ከሎንዶን ወደ ጄኔቫ ሔደን ከመንግሥታት ማኅበር ፍርድ ስለ መጠየቃችን ።

፻፶፬
 ፻፶፮
 ፻፶፯
 ፻፶፰
 ፻፶፱
 ፻፶፻፩
 ፻፶፻፮
 ፻፶፻፱
 ፻፶፻፺፩
 ፻፶፻፺፮
 ፻፶፻፺፱
 ፻፶፻፺፻፩
 ፻፶፻፺፻፮
 ፻፶፻፺፻፱
 ፻፶፻፺፻፺፩
 ፻፶፻፺፻፺፮
 ፻፶፻፺፻፺፱
 ፻፶፻፺፻፺፻፩
 ፻፶፻፺፻፺፻፮
 ፻፶፻፺፻፺፻፱

HARVEY HOOVER
In childhood

ምዕራፍ ፩

የሕፃንነቴ ታሪክ ደጃዝማችነት እስከ ተሾምሁበት
(፲፰፻፹፬ — ፲፰፻፺፰ ዓ. ም.)

አባቴ ልዑል ራስ መኰንን የታላቁ የሸዋ ንጉሥ የሣህለ ሥላሴ ልጅ የልዕልት ተናኘ ወርቅ ልጅ ናቸው። አባታቸውም የደባና የመንዝ ባላባት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ወልደ መለኮት ናቸው። በ፲፰፻፵፬ ዓ. ም. ግንቦት ፩ ቀን ጉላ ወረዳ ደረፎ ማርያም በሚባል ስፍራ ተወለዱ። ፲፬ ዓመት ያህል ካባታቸው ጋራ ቆይተው ያጎታቸው የንጉሥ ኃይለ መለኮት ልጅ ዳግማዊ ምኒልክ ገና የሸዋ ንጉሥ ሆነው ሳሉ። አባታቸው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ወሰደው፤ ይህ ልጅ ከአክሱትዎ የወለድሁት ነውና ከርስዎ ጋራ በቤተ መንግሥትዎ ይደግልኝ ብለው ሰጧቸውና አጋጣሚ ሁኖ ከዝምድናው በቀር ልዩ ባለሟል አደረጉዋቸው።

ከዚህም በኋላ በያንዳንድ ሥራ ላይ እየሾሙ ብዙ ጊዜ ፈትነው ለመንግሥታቸው ሥራ ታማኝና ትጉህ መሆናቸውን ዐዲ ምኒልክ ስለ ተረዱት፤ የ፳፬ ዓመት ዕድሜ ሳሉ በ፲፰፻፷፰ ዓ. ም. የባላምባራሰነት ማዕርግ ሾሟቸው። በዚህም ዘመን የሕግ ሚስታቸውን ወይዘሮ የቺ እመቤትን (የእኔን እናት) አገቡ።

ዳግማዊ ዐዲ ምኒልክ በ፲፰፻፸፱ ዓ. ም. ገና ንጉሥ ሲባሉ፤ ወደ ሐረር ዘምተው ጥንት የኢትዮጵያ ግዛት የነበረውን የሐረርጌን ግዛት መልሰው በወሰዱት ጊዜ፤ አባቴ በጦርነት ጀግና፤ የወታደሮችም ወዳጅና መሪ መሆ

ናቸው ስለ ታወቀላቸው ፡ ለሐረርና ለአውራጃዎ ገዥና የጦር አለቃ ሆነው ደጃዝማች ተብለው ተሾሙ ። እንዲሁ ደግሞ ዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተብለው ከተቀቡ በኋላ በ፲፰፻፹፪ ዓመተ ምሕረት በሚያዝያ ወር የራሱን ማዕርግ ሾሟቸው ።

አባቱ ወደ ሐረር በዘመቱ ጊዜ እንደ ክርስቲያን ሥርዓት በቃል ኪዳን ያገቧቸውን ሚስታቸውን የእኔን እናት ወይዘሮ የሺ እመቤትን በዘመቻው ጊዜ በሽዋ ትተዋቸው ዘምተው ነበር ። ጦርነቱ ተጨርሶ አገሩ ሰላም ለመሆን ሲጀምር ወደ ሐረር እንዲመጡ አደረጉ ።

በሐረርም ያልቀናውን የውጋዴንን አገር አቀኑ ። የጊዜውን የጦር አቅድ እያስተማሩ ለባላገሩ የከበደበትን ግብር እያቃለሉ ኖሩ ።

እኔም በሐምሌ ፲፮ ቀን ፲፰፻፹፬ ዓ. ም. በዘመነ ዮሐንስ ኤጀርሳ ጉሮ (ሐረር) ተወለድሁ ። ያባቴ እጎት የወይዘሮ እጎተ ማርያም ልጅ ወይዘሮ መዝለቀያ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ዓባይነህን አግብተው ይኖሩ ነበር ። እኔ በተወለድሁ ባራተኛው ወር ዛሬ ራስ ያልነውን እምሩን ወልደው ነበርና መንታ ሆነው እንደ ተወለዱ ልጆች ሁለታችንም በአንድነት አደግን ። ዕድሜያችንም ሰባት ዓመት ሲሆን ልዩ አስተማሪ አምጥተውልን በቤታችን ትምህርት ጀመርን ። በተወለድን በዐሥር ዓመት ፡ ትምህርት በጀመርን በ፫ኛው ዓመት ባማርኛና በግእዝ ማንበብና መጻፍ ዐወቅን ። አስተዳደጋችን ግን እንደ ተራ ሰዎች ልጆች ነበር እንጂ በዚያ ዘመን እንደ ነበሩ የነገሥታት ልጆች በመቀማጠል አልነበረም ። እናቴ ወይዘሮ የሺ እመቤት ገና የሠላሳ ዓመት ዕድሜ ሳሉ በ፲፰፻፹፮ ዓመተ ምሕረት መጋቢት ፮ ቀን ዐርፈው ፤ ሐረር በጥምቀተ ባሕር ቅዱስ ሚካኤል ቤተ ክርስቲያን ተቀበሩ ። ይህንንም ሁሉ በኋላ ዘመን ከአሳዳጊዎቼ እየሰማሁ የተረዳሁት ነው ።

አባቴ ልዑል ራስ መኩንን በግዛት አገራቸው በሐረር ከሚኖሩበት ይልቅ በአዲስ አበባና በሌላው የኢትዮጵያ አውራጆች ለዘመቻ የሚጓዙ በት ወራት ይበዛ ነበር ። ወደ ውጭ አገሮችም የመንግሥት መልክተኛ እየሆኑ ሐደዋል ።

አባቴ ካደረጓቸው ጉዞዎች አንዳንዶቹ የሚከተሉት ናቸው ። በ፲፰፻፹፩ ዓ. ም. ወደ ኢጣልያ ተልከው ሐደዋል ። በ፲፰፻፹፰ ዓ. ም. በአላጌ ዘመቻ ጊዜ ራስ ወሌን ፡ ራስ ሚካኤልን ፡ ራስ መንገሻ አቲከምን ፡ ራስ አሉላን ፡ ደጃች ወልዴን ፡ ፊታውራሪ ገበየሁን ፡ ፊታውራሪ ተክሌን ፡ ሊቀ መኳስ አድነውን ፡ ቀኛዝማች ታፈሰን ይዘው ቀዳሚና ጠቅላይ የጦር አዛዥ ሆነው አዝምተዋል ። በ፲፰፻፺ ዓ. ም. በኢትዮጵያ ምዕራብ በሰዳን ወሰን በኩል የዐረብ አገር ወደሚባለው ዘምተዋል ። ይኸውም ዛሬ ቤኒ ሸንጉል የሚባለው አገር ነው ።

በ፲፰፻፺፩ ዓ. ም. የትግሬው ገዥ ራስ መንገሻ በዐሃ ምኒልክ ላይ ሸፈቱ ስለ ተባለ ወደ ትግሬ ተልከው ራስ መንገሻን ከዐሃ ምኒልክ ጋር አስታርቀዋል ። ወዲያውም ያገሩን ጸጥታ ለመጠበቅ ሐረርጉን እንደ ያዙ ሁለት ዓመት ያህል በትግሬ ተሾመው ቆይተው ተመለሱ ። በ፲፰፻፺፬ ዓ. ም. ለግርማዊ ኤድዋርድ ፯ኛ የዘውድ በዓል ወደ እንግሊዝ አገር ተልከዋል ። በዚህም ሁሉ ላይ ዛሬ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የሚባለውን ከውጭ አገር መንግሥታት ጋራ የሚያገናኘውን ጉዳይ ሁሉ የሚሠሩትና የሚጨርሱት እርሳቸው ነበሩና በፖስታ ተላልኮ በስልክ ተነጋግሮ ለማይፈጸመው ለየትልቁ ጉዳይ ሁሉ ከዐፄ ምኒልክ ጋር ለመመካከር እየተጠሩ በየዓመቱ ወደ አዲስ አበባ ይመላለሱ ነበር ። መንገዱም እንደ ዛሬው በምድር ባቡር ስላልነበረ በጉዞ ከሐረር እስከ አዲስ አበባ አንድ ወር ያስሔድ ነበር ።

አባቴ ሁለት ጊዜ ወደ አውሮጳ መጥተው የአውሮጳን ሕዝብ ሥልጣኔ ስለ አዩ ፡ ወደ ኢትዮጵያም ከሚመጡት ከአንዳንድ የውጭ ሰዎች ጋር በመነጋገር ትምህርት የሚገኝ መሆኑን ስለ ተረዱት ፤ እኔ የውጭ አገር ቋንቋ እንድማርላቸው አጥብቀው ይመኙ ነበር ። በዚህም አሳብና ምኞት ሳሉ ፤ በሐረር ከተማቸው ውስጥ አንድ ሆስፒታል አሠርተው ደክቶር ቢታልያ የሚባለውን ሐኪም ከፈረንሳይ ቅኝ አገር የጉዋዶሎፕ ሰው ቀጥረው አምጥተው ነበርና ፤ እርሱ በሽተኞችን ከማከም በሚተርፈው ሰዓት በቀን አንዳንድ ሰዓት የፈረንሳይ ቋንቋ እንዲያስተምረን አደረጉና ትምህርታችንን ጀመርን ።

አባቴ በአውሮጳ ያዩትን የሥልጣኔ ሥራ በግዛታቸው ለመጀመርና ሕዝቡን ለማስለመድ ብርቱ ምኞት ነበራቸው ። በሐረር ከተማቸው መጀመርያ ሆስፒታል ማቆማቸውም ስለዚሁ ነበር ። ይኸውም ሆስፒታል አባቴ ከሞቱ ከ፩ ዓመት በኋላ የፈረንሳይ መንግሥት ከዳግማዊ ምኒልክ በ፶ሺ ፍራንክ በሚከተለው ውል የገዛው ነው ።

ሞዓ አንበሳ ዘእምነገደ ይሁዳ
ዳግማዊ ምኒልክ ሥዩመ እግዚአብሔር
ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ።

ይድረስ ከደጃዝማች ይልማ እንዴት ሰንብተሃል ። እኔ እግዚአብሔር ይመስገን ደኅና ነኝ ። ሐረርጌ ራስ መኩንን አሠርቶት የነበረውን የበሽተኛ መታመሚያ የሆስፒታል ቤት የፈረንሳይ መንግሥት ሐኪም አስመጥቶ ያገራችንን ሕመምተኛ ሊያስታምምልን በኢትዮጵያ ልዩ መልክተኛና ባለሙሉ ሥልጣን ምንስቴር ሙሴ ክሎቢኮብስኪ ስለ ፈረንሳይ መንግሥት ሬፑብሊክ ሆኖ ገዝቶታልና ያንኑ የሆስፒታሉን ቤት የቦታውን ንድፉንና

መጠኑን ለክተህ የሆጃውን ወረቀት አጽፈህ ለሐረርጌው ለፈረንሳዊ መንግሥት ቆንሰል ለሙሴ ናጀር እንድታረክክብ ይሁን ።

ሐምሌ ፳፱ ቀን ፲፰፻፺፱ ዓመተ ምሕረት አዲስ አበባ ከተማ ተጻፈ ።

አባቴ በቶሎ የፈረንሳይ ቋንቋ እንዳውቅላቸው ቸኩለው ነበርና ዶክተር ቢታልያ በቀን እንዳንድ ሰዓት ብቻ የሚያስተምረን ወደ ፍጻሜ እንደ ማያደርሰን ስለ ተረዱት በሐረር ከተማ ውስጥ ካሉት ከአባ እንድርያስ ጋራ ተነጋግረው በዚያው በሚሲዮናቸው ቤት እየተማረ ያደገውን አባ ሳሙኤል የሚባለውን ኢትዮጵያዊ አመጡልንና እርሱ በትጋትና በጥንቃቄ ያስተምረን ጀመር ። ስለሆነም ከዶክተር ቢታልያ በቀን እንዳንድ ሰዓት መማራችንን አልተውንም ነበር ።

አባ ሳሙኤል የሚባለው አስተማሪያችን የአለቃ ወልደ ካህን ልጅ ነው ። ወልደ ካህን ማለት የኢጣልያ ሚሲዮን አባ ማስያስ ወደ ሸዋ በመጡ ጊዜ ወደ ካቶሊክ ሃይማኖት የገቡ ናቸው ። ልጃቸው አባ ሳሙኤልም በካቶሊክ ሚሲዮን ቤት ገብቶ የተማረበት ምክንያት ስለዚህ ነው ። አባ ሳሙኤል ትልቅ ዕውቀት ያለው ፣ ለመማርም ለማስተማርም የሚተጋ ፣ በደግነትና በትሕትና ከማንም ሰው ዕውቀትን እንደ ንብ የሚቀሥም ፣ በፍቅር እግዚአብሔርና በፍቅር ቢጽ የተጠመደ ፣ የነፍሱን እንጂ የሥጋውን ጥቅም ለማግኘት የማይጥር ደግ ሰው ነበር ። ይህንንም ማለቴ ዐሥር ዓመት ያህል አብረን በመኖራችን በጣም ስለ ዐወቅሁት ነው ።

በዚህ መጽሐፍ በመቅድሙ እንደ ተመለከተው ፣ ከ፲፫ ዓመት ዕድሜዬ ጀምሮ ያለውን የሥራዬን መታሰቢያ እጽፋለሁ ማለቴ ፣ ከዚያ አስቀድሞ የሠራሁት ሥራ ሁሉ በሞግዚቴ መሪነትና አመልካችነት ነው ። ከ፲፫ ዓመት ዕድሜዬ ወዲህ ግን ምንም እንኳ የሥጋዬ ኃይል ባይበረታ ፣ የነፍስ ዕውቀቴ ኃይል እየበረታ ለመሔድ በመጀመሩና የዚህ ዓለም የመግቢያው በር በመከፈቴ ምክንያት ፣ ሞግዚቴ ሳያዘኝ እኔ በፈቃዴ ይህ ሥራ ሌላውን ሰው ያስቀይማል ፣ ይህ ሥራ ግን ደስ ያስኛል ፣ ይህ ጉዳት ነው ፣ ይህ ግን ጥቅም ነው ፣ እያልሁ ክፉና በጎ እየለየሁ ለመሥራት የዓለም መግቢያውን መሰላል ለመውጣት የጀመርሁበት ዘመን ስለ ሆነ ነው ።

በልዑል አባቴና በእኔ መካከል ያለው ፍቅር በጣም ልዩ ነበርና እስካሁን ይሰማኛል ። በምሠራውም ሥራና ታዛዥ በመሆኔ ዘወትር ይመርቁኝ ነበር ። መኳንንቶቻቸውና ሠራዊቶቻቸውም አባቴ በኔ ላይ ያላቸውን ፍቅር በማድነቅ ስለ ተመለከቱ እነሱም ከማክበር ጋራ ይወዱኝ ነበር ።

ልዑል አባቴ በተመቻቸው ሰዓት ሁሉ ጸሎት በመጸለይ ፣ ገንዘባቸውን ለተቸገሩ ድሆችና ለቤተ ክርስቲያን በመስጠት ፣ የታዘዘውን የክርስቲያን ሥርዓት እንደተቻላቸው ለመፈጸም ሲተጉ እመለከት ነበር ። እኔም

ሳድግ እንደርሳቸው ለማድረግ መንፈሳዊ ምኞት እንዲያደርገኝ ራሴን ለመግዛት ይመራኝ ነበር ። የልዑል አባቴ ኑሮ ከዚህ በላይ እንደ ተጻፈው መሆኑን ከቤተ መንግሥትና ከቤተ ክህነት ወገን የማያውቅ የለም ። በዚህ ዘመን ከነበሩት ትልልቆች ሰዎች ፣ ይህ መጽሐፍ እስከ ተጻፈበት ዘመን እንዳንደቸ በሕይወተ ሥጋ ይገኛሉና የግጋንን እንዳልሆነ ሁሉም የሚያውቀው ነው ። አባቴም ዝንባሌዬ ሁሉ ወደ ትምህርት እንደ ሆነ ስለ ተመለከቱ በፍቅራቸው መጠን ደግሞ ደስታቸው እየበዛ ይሔድ ነበር ።

ምዕራፍ ፪

ደጃዝማችነት ከተሾምሁበት እስከ አባቴ ዕረፍት (፲፰፻፺፰ ዓ. ም.)

አባቴ ስለ ፍቅራቸው ጽናት አድጌ ለማዕርግ የምደርስበትን ዘመን ሲጠባ በቁ ነበርና በተወለድሁ በ፲፫ ዓመት ከ፫ ወር ጥቅምት ፳፩ ቀን ፲፰፻፺፰ ዓ. ም. ጋራ ሙሉታ በሚባለው በትልቁ አውራጃ ደጃዝማች ብለው ሾሙኝ። ይህም ደጃዝማችነት እንደ አገራችን ልማድ ለማዕርጉ ብቻ ነበር። በችሎት ተቀምጦ ለመፍረድና ያገር ግዛቱን ለማስተዳደር፣ የጦር ሠራዊት ለማሰ ለፍ ግን ዕድሜዬ አይፈቅድልኝም ነበርና ለሥራው ሁሉ ጠቅላይ ሥራ እስከ ኪያጅ ፈታውራሪ ቆለጭ የሚባሉትን ዋና ታማኝ አሽከራቸውን ሞግዚትና እንደራሴ አድርገው ሰጡኝ።

የደጃዝማችነት ማዕርግ በተሾምሁበትም ቀን፣ መኳንንቶቻቸውንና ሠራዊታቸውን ሰብስበው፣ በታላቁ አዳራሽ ውስጥ አስተዋወቁኝ። ከዚህም በኋላ እርሳቸው ወደ አሉበት ወደ እልፍኝ አዳራሽ ገብቼ፣ ይህን የደጃዝማችነት ማዕርግ ስለ ሰጡኝ ሜማ ስሜ ባጠገባቸው ተቀመጥሁ። ወዲያ ውም መኳንንቱና የጦር አለቆቹ ሁሉ እንደ ገና እየተጠሩ ገብተው በፊታቸው በቆሙ ጊዜ፣ ልዑል አባቴ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል ተናገሩ። «ሁላችሁም ያሳደግኳችሁና የምወዳችሁ አሽከሮቹ ናችሁና፣ ልጄን ተፈሪን ከእግዚአብሔር ጋራ አደራ ብያችኋለሁ። አደራም የምላችሁ፣ ላይናችሁ እንዳትጠሉት ነው እንጂ ዕድሉ በፈጣሪው እጅ ነው» አሏቸው። መኳንንቱና

ሠራዊቱም ይህን ነገር በሰሙ ጊዜ ጌታችን ይህን የመሰለ የአደራ ቃል መናገራቸው በሞት የምንለይበት ጊዜ መድረሱን ዐውቀው እንደ መሰናበት ይመስላል እያሉ እንባቸውን ያፈስሱ ጀመር።

እኔም አባቴ ይህን የደጃዝማችነት ማዕርግ ስለ ሰጡኝ ደስ ብሎኝ ሳለሁ ዳግም ይህን የመሰለ ልብ የሚሰብር ቃል ለመኳንንቶቻቸው በመናገራቸው ደስታዬ ከጎዘን ጋራ ተቀላቀለብኝ። አባቴ ግን ለእኔ የሚያስቡት አሳብ በረገር ስሙ እንጂ ባጭሩ አልነበረምና ይህን ትልቅ ማዕርግ ሲሰጡኝ፣ በኑሮም ሰብቻዬ የተለየ ቤት እንዳገኝ አስበው አስቀድመው አሰናድተው ኖሮ፣ በተሾምሁ ማግስት ቤቱንም ለየሥራውም ክፍል ሁሉ የሚያስፈልጉትን ሹሞች አስረክቡት ብለው አዘዙልኝ።

ከዚህም በኋላ ያባቴ መኳንንቶች ሁሉ ቀድሞም በማክበር ይወዱኝ ነበርና አሁን ደጃዝማች ተብዬ ስለ ተሾምሁ፣ የተለየ ኑሮም ስለ ተደረገልኝ የበለጠ የማክበር ፍቅራቸውን እየገለጡ አሳዩኝ። ምንም ዕድሜዬ ባይፈቅድልኝ እንኳ፣ የደጃዝማችነት ማዕርግ ስለ ተሾምሁ ታላላቁ መኳንንቶች ለጉዳይም ለግብጥም በአራሴል ወደ አባቴ ሲገቡ አብራ እየገባሁ እንድቀመጥ ተፈቀደልኝ። በንግግርና ለተጠየቅሁት ምላሽ በመስጠቴ፣ ንግግራቸውንና ምክራቸውንም በጥንቃቄ በመስማቴ፣ የዕድሜዬ ትንሽነት የሚያስከትለውን ማናቸውንም ሥራ ከመሥራት በመጠንቀቁ፣ የልዑል አባቴና፣ የመኳንንቱ ደስታ በጣም ይሰማኛል።

ከዚያም ጀምሮ እስካሁን በሕይወተ ሥጋ ያሉት የአባቴ መኳንንቶች ያን ጊዜ ደጃዝማች ተብለህ ስትሾም እንደዚህ ብለህ ተናግረህ ነበር፣ እንደዚህ ተብለህ ተጠይቀህ፣ እንደዚህ መልሰህ ነበር እያሉ ያለፈውን ነገር እያነሡ ሲነግሩኝ በጣም ትዝ እያለኝ ፈጣሪዬን አመሰግናለሁ።

አባቴ፣ ባለቤታቸው የእኔ እናት ወይዘሮ የሺ እመቤት ካረፉ በኋላ፣ ብቻቸውን ስለ ሆኑ፣ የምግባቸውን ጊዜ ችላ እያሉ ያሳልፉት ነበርና የምግብ ጊዜ ደረሰ ብሎ ደፍሮ የሚናገር ስለሌለ፣ እኔ ወደ እልፍኝቸው እየገባሁ የምግብ ጊዜ ደርሷልና እባክዎ ግብር እንዲገባ ፈቃድዎ ይሁን እያልሁ በፍርሃት ስለምናቸው፣ እኔን ደስ ለማሰኘት ሲሉ በቶሎ ግብር አግቡ ብለው እያዘዙ እርሳቸውም መኳንንቱም፣ ሲጋበዙ በማየቱ በልጅነት መንፈሴ ለልቤ የኩራት ደስታ ይሰማው ነበር። አባቴም ይህን በማድረጉ ይመርቁኝ ነበር።

ለልዑል አባቴ የመወደድና የመፈራት ዕድል ነበራቸው፣ ጥፋት ከተገኘበት ማንም ትልቅ ባለማዕርግ ሰው ቢሆን፣ እንደ ጥፋቱ መጠን ቅጣት ይፈርዱበታል እንጂ ዝም አይሉትም ነበርና ይፈሯቸዋል። ከጥቂት ቀን በኋላ ግን ቅጣት የፈረዱበት ትልቅ ባለማዕርግ የሆነ እንደሆነ፣ ስንጋውን፣

ማሩን ፡ ቅቤውን ፡ ተራ ሰው የሆነ እንደሆነ ፡ ሙከቱን ፡ ማርና ቅቤ መግገፍ
 ውን ብሩን እስከ ቤቱ እየላኩ ደስ ያሰኙታል እንጂ ቅጣት በፈረዱበት ሰው
 ላይ የመጨረሻ ጭካኔ ነገር የለባቸውም ነበርና በዚህ ይወዷቸዋል ። ከዚህ
 ህም በቀር ምንም ሰው በእግዚአብሔር ፊት ፍጹምና ንጹሕ ባይሆን በሚቻ
 ለው ሁሉ እግዚአብሔርን ደስ ለማሰኘት ዋና አሳባቸው ስለ ሆነ ፤ ለተቸገሩ
 ሰዎች ገንዘብ መርዳትን ፡ ዐዲ ምኒልክ የተጣሏቸውን ሰዎች ማስታረቅን ፡
 የመንግሥት ሥራ ከሚሠሩበት በሚተርፈው ሰዓት ጸሎት መጸለይን ፡ በየገ
 ደማቱ ላሉት መነኩሳትና በየአድባራቱ ላሉት ካህናት በችግራቸው መርዳ
 ትን ፡ ይኸን ሁሉ የሚሠሩት ለይስሙላ ሳይሆን እግዚአብሔርን ደስ አሰኛ
 ለሁ በማለት ነበር ። መልካም የበጎ ሥራ ምሳሌ ነበሩ ።

ምዕራፍ ፫

ከልዑል አባቴ ዕረፍት በኋላ የሐረርን ግዛት እስከ
 ተሾምሁበት ዘመን (፲፰፻፺፰ — ፲፱፻፪ ዓ. ም.)

በዚህ ዓለም በሚኖር ሰው ላይ መቸም ቢሆን ደስታና ገዘን በየተራ ሲፈራረ
 ቁበት ይኖራሉ እንጂ በደስታ ወይም በገዘን ብቻ ዘመኑን ወይም ቀኑን የሚ
 ጨርስ አይገኝምና እንደዚያ እየሳሱ በመኖራቸው የሚወዱኝ አባቴ በብርቱ
 ስለ ታመሙ አሳቤ ሁሉ በመጨነቅ ባሕር ይዋኝ ጀመር ።

ልዑል አባቴ በ፲፰፻፺፰ ዓ. ም. ወደ አዲስ አበባ ለመውጣት በጥር ፱
 ቀን ከከተማቸው ከሐረር ተነሡ ። በዚህም ጊዜ ጥቂት አሟቸው ነበር ።
 በጥር ፱ ቀን በርቃ በሚባለው ወንዝ ሰፈር አድርገው የጥምቀትን በዓል
 አከብረው ከዋሉ በኋላም ሕመሙ ስለ ጸናባቸው ወደ ኋላ ተመልሰው
 ቁልቢ ከሚባለው ከሁለተኛው ከተማቸው ገብተው በሐኪም ይታከሙ
 ጀመር ። በዚህም ጊዜ አባቴ እኔን ለማየት ናፍቀው ስለ አስጠሩኝ ወደ
 ቁልቢ ወጣሁ ። አኳኋናቸውንም ለማየት ወደ ተኙበት ቤት ስገባ ባጠገባ
 ቸው ቆሜ ያዩኝ እንደ ሆነ ፤ ስለ በሽታቸው ጽናት ባንደበታቸው መኖገር
 ሲያቅታቸው ባይኖቸው እየጠቀሱ ተቀመጥ ይሉኝ ነበር ። እኔም ካጠገባ
 ቸው አለመለየቴ ፈቃዳቸው መሆኑን ስለ ተረዳሁት ቀኑን ሁሉ ባጠገባቸው
 እየተቀመጥሁ አውል ነበር ።

ነገር ግን በእግዚአብሔር ሥልጣን የተቆረጠውን የሞት ፍርድ ሰዓት
 ያንድ አባትና ልጅ ፍቅር ይቅርና የብዙ ሰውም ፍቅር ቢሆን ሊያስተላል

ፈው አይችልምና በመጋቢት ፲፫ ቀን ፲፰፻፶፮ ዓ. ም. ቁልቢ ላይ ዐርፈው በሐረር እርሳቸው በተከሉት በቅዱስ ሚካኤል ቤተ ክርስቲያን ተቀበሩ ።

ከዚህም በኋላ ያባቴ መኳንንቶችና ሠራዊቱ በሙሉ ተሰብስበው ባንድ ወገን አባቴ በሕይወት ሳሉ ልጄን ተፈሪን አደራ ብያችኋለሁ ስላልዋቸው ፤ በሁለተኛውም ወገን አባቴ ለዐዜ ምኒልክ ታማኝ ሆነው መንግሥታቸውን በትጋት ሲያገለግሉ መኖራቸውን ስለ ዐወቁ ፤ ያባቴን ግዛት ሐረርጌን ሳይሰጡት አይቀርም በማለት ተስፋ አድርገው የአርባቸውን ተዝካሮ አውጥተን ወደ አዲስ አበባ እንወጣለን ብለው መከረው ከጨረሱ በኋላ ፣ የራስ መኰንን ያርባ ልቅሶ የሚለቀሰው አዲስ አበባ በእኔ ፊት ነውና ከልጁ ከተፈሪ ጋር በቶሎ እንድትመጡ የሚል የዐዜ ምኒልክ ደብዳቤ ለመኳንንቱ ደረሰላቸው ።

አባቴ በሕይወት ሳሉ ለዐዜ ምኒልክ ገጸ በረከት እልክዋለሁ ብለው አሰናድተው በተለይ ያስቀመጡት ዕቃ ነበርና ያን ይዘን በሚያዝያ ፫ ቀን ከሐረር ተነሥተን ወደ አዲስ አበባ ተጓዝን ። በጉዞውም ላይ ብዙ ሰዎች ስለ ሞቱብን በጎዘን ላይ ጎዘን ሆነብን ። ምክንያቱም የበልግ ዝናብ ስለ ዘን በና ስለ ሠራዊቱም ብዛት በሰፈራችን የበረሃ በሽታ ስለ ገባ ነበር ። በሚያዝያ ፲፱ ቀን አዲስ አበባ ደረሰን ።

ዐዜ ምኒልክም ያባቴን ተዝካሮ በሚያበሉበት በሰፊ ሜዳ ላይ ድንኳን እንደ ዳስ እየተሰፋ እንዲተከል አዘው ነበርና በዚያ መኳንንቱና ሠራዊቱ እንዲሰበሰብ አድርገው ፤ ከኛ ወገን መጭው ፤ ከነዚያም ወገን ተቀባዩ እየተላቀሰ በትልቅ ጎዘን ከዐዜ ምኒልክ ጋራ ተገናኘን ።

በአርባውም ቀን ሚያዝያ ፳፪ ቀን ሰኞ በአዲስ አበባና በዙሪያውም ያሉት የየገዳማቱና የየአድባራቱ ካህናት ለክርስቲያን የሚገባውን የፍታት ጸሎት ሲጨርሱ ሁሉም ወደ ተሰናዳው ድንኳን መጥተው ትልቅ ግብዣ ተደርጎላቸው ዋሉ ። ራሶችና ደጃዝማች እኩሉ የሥጋ ዘመዶቻቸው ፤ እኩሉም አብሮ አደጎቻቸው ፤ ስለ ሆኑ በየድንኳኑ ክፍል እየገቡና እየቆሙ የምግብ ነገር እንዳይጓደል ይመለከቱ ነበር ። ለነዳያንም ከምግብ በቀር ብዙ የገንዘብ ምጽዋት ተሰጠ ።

በማግስቱም እንደ ሀገራችን ልማድ ሰው በሞተ በአርባ ቀን ተዝካሩ በተሰላ ማግስት እንደ ሞተበት ቀን ያህል ሆኖ ይለቀሳልና በሰፊ ሜዳ ላይ ትልቅ ድንኳን ተተክሎ መኳንንቱና ሠራዊቱ ተሰብስቦ ፣ ራሳቸው ዐዜ ምኒልክ በመካከል ተቀምጠው ያባቴ የማዕርግ ልብሳቸውና የራስ ወርቃቸው ፣ ኒሻኖቻቸውና የጦር መሣሪያቸው ተይዞ ፈረሰና በቅሎዋቸው በወርቅ ዕቃ ተጭነው በሠራዊቱ መካከል እየተመላለሱና እየታዩ የሚያስደንቅ

ልቅሶ ተለቀሰላቸው ። ከአልቃሾቹም መካከል አንዱ እንዲህ ብሎ የልቅሶ ግጥም ገጠመላቸው ።

ስልክኛው ሲያረጃ ነገር ተሳሳተው ፡

መኰንን አይደለም ድጋ ነው የምተው ፤

በአዲስ አበባ ቤተ መንግሥት ይህን የመሰለ ልቅሶና ጎዘን ለማንም ተደርጎ አያውቅም ይባላል ። የዚህም የልቅሶው አደራረግ ከተፈጸመ በኋላ ፤ የተሰበሰበው ሠራዊት በየቤቱ እንዲሔድ አጋፋሪዎች አስታወቁትና እየተነሣ ሔደ ። ነገር ግን ከእኔ ጋራ ከሐረር የመጣው ያባቴ ሠራዊት ዝም ብሎ ቀርቶ ነበርና ሠራዊቱ ሁሉ ሲሔድ እናንተ ለምን ቀራችሁ ተብለው ቢጠየቁ ፤ የጌታችንን ልጅ ደጃዝማች ተፈሪን አጅብን ወደ ሰፈር እንድንሔድ ነው ብለው ተናገሩ ። ጃንሆይም ይህን ሰምተው ከአባቴ ሠራዊት ጋራ ወደ ሰፈር እንድሔድ ፈቀዱልኝና ሰንሔድ ከአዲስ አበባም ያባቴ ወዳጆች የሆኑት እስከ ሰፈር ለመሸገት ተከትለውኝ ስለ መጡ ፤ የአጀቡ ብዛት ከልክ ያለፈ በመሆኑ መንገድ አላፈው ሁሉ እየቆመ ያደንቅ ነበር ። ይህም በመደረጉ ያባቴ ሠራዊት ይቅርና ሌሎች በአዲስ አበባ የሚኖሩት የአባቴ ወዳጆች ፣ ጃንሆይ ደጃዝማች ተፈሪን ከአባቴ ሠራዊት ጋራ ወደ ሰፈር እንዲሔድ መፍቀዳቸው የሐረርን ግዛት ሊሰጡት ቢያስቡ ይሆናል እያሉ እርስ በርሳቸው ሲነጋገሩ የሰሙ ሰዎች ነገሩኝ ።

ነገር ግን አባቴ ፡ ወይዘሮ የሺ እመቤትን የእኔን እናት ከማግባታቸው በፊት የወለዱቸው ታላቅ ወንድሜ ደጃዝማች ይልማ ፤ የእቴጌ ጣይቱን የእኔን ልጅ ወይዘሮ አሰለፈችን አግብተው ነበር ። በዚህም ምክንያት እቴጌ ጣይቱ ወገኖቻቸውን ሁሉ አስነሥተው ፤ ታላቅ ልጅ ሳለ ታናሽ ልጅ ያባቴን ግዛት አይሾምም እያሉ የሐረር ግዛት ለደጃዝማች ይልማ እንዲሆን ይደከማሉ እየተባለ ሲወራ ሰንብቶ ነበርና የሐረር ግዛት ለእኔ እንዲሆን የሚያመለክቱ እጅግ ብዙ ሰዎች ተነሡ ።

ነገር ግን ባንድ ወገን እቴጌ ጣይቱ ለደጃዝማች ይልማ ይስጡልኝ እያሉ ዐዜ ምኒልክን ስለ አስቸገሩ ፤ በሁለተኛውም ወገን እኔ የሐረር ገዥ የምሆንበት እግዚአብሔር የወሰነው ጊዜ ስላልደረሰ ፤ ለደጃዝማች ይልማ ይሁን በማለት ነገር ተቆረጠ ። ያባቴ ሠራዊትና ወዳጆቻቸውም ለእኔ እንዲሆን ያሰቡበት ምክንያት አብሮ በመኖር እኔን ስለ ለመዱ ፡ አባቴም ገና በሕይወት ሳሉ ልጄን ተፈሪን አደራ ብያችኋለሁ ስለ አልዋቸው ነበር ።

የሐረር ግዛት ለወንድሜ ለደጃዝማች ይልማ እንዲሰጥ ነገሩ ከተቆረጠ በኋላ ፤ በአባቴ ሠራዊት መካከል እንደ ተቀመጥሁ ዐዋጁ የተነገረ እንደ ሆነ ለእኔም ለሠራዊቱም ቅር የሚያሰኝ መሆኑ የታሰበ ይመስላል ፤ ለዐዋጁ ስምንት ቀን ሲቀረው ከሰፈር ተጠርቼ በቤተ መንግሥቱ ግቢ በተሰናዳልኝ

ድንኳን እንድቀመጥ ተደረገ ። ከመኳንንቱም በፍቅር ወደኔ የሚያደሉትን ለአባቴም በጣም ታማኝ የነበሩትን ደጃዝማች አባ ታቦርና ፈታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ዓባይነህን (አሁን ደጃዝማች የተባለውን) ለጊዜው በቁጣና በግዞት አስመስለው እናንተ እዚህ አዲስ አበባ ደጅ ጠጎሞች ሆናችሁ ተቀመጡ ብለው አዘዙዋቸው ። ምክንያቱም ደጃዝማች አባ ታቦርና ፈታውራሪ ኃይለ ሥላሴ የሐረር ግዛት ለእኔ እንዲሆን በጣም ያስቡ ነበርና አሁን ተመልሰው ወደ ሐረር የወረዱ እንደሆነ በየምክንያቱ ደጃዝማች ይልማን እንዳያስቸግሩ ተብሎ በእቴጌ ጣይቱ በኩል የተመከረ ነው ተብሎ ተወራ ።

ከስምንት ቀን በኋላም በግንቦት ፪ ቀን ሐረርን የራስ መኩንንን ግዛት ለደጃዝማች ይልማ ፣ ሰላሌን የራስ ዳርጌን ግዛት ለደጃዝማች ተፈሪ ሰጥቻ ለሁ የሚል የጃንሆይ ዐዋጅ ስለ ተነገረ ፣ ያባቴ ሠራዊት በሙሉ አዘነ ። ከዚህም መካከል ጌታችን ራስ መኩንን አደራ ብለው የሰጡንን ልጃቸውን ደጃዝማች ተፈሪን ትተን ከደጃዝማች ይልማ ጋራ እንወርድም እያሉ ትዳራቸውን እየተዉ ወደ እኔ እየመጡ የተቀመጡ ብዙ ናቸው ። ከነዚህም ውስጥ የሚታወሱኝ ፈታውራሪ ቆለጭ ፣ ልጅ ወልደ ሥላሴ (በኋላ ደጃዝማች) አቶ ደነቀ ጉበኤ ፣ ልጅ ዓለማየሁ ጉሹ ፣ (ፈታውራሪ) ቀኛዝማች ወልደ ማርያም ዓባይነህ ፣ አቶ ሰብስቤ (በጅሮንድ) አቶ ኃይሌ ወልደ ሩፋኤል (ጸሐፊ ትእዛዝ) ቀኛዝማች ድፋባቸው ፣ አቶ ተፈራ በለው ፣ ቀኛዝማች ገብረ ወልደ ፣ አቶ ዋቄ (ደጃዝማች) ቀኛዝማች ደርቤ ናቸው ።

የሰላሌንም ግዛት በተሾምሁበት ወራት የደብረ ሊባኖስ ገዳም ቤተ ክርስቲያን ፈርሶ እንደገና ታድሶ እንዲሠራ ስለ ታዘዘ ፣ መሠረቱ ሲቆፈር ጽሑፍ ያለበት በጣም ስስ የሆነ የወርቅ ቁርጥራጭና ቀለበት ተገኝቶ ነበርና በዚያው ሥራውን የሚሠራው የእኔ እንደራሴ ልኮልኝ በእኔ እጅ ለጃንሆይ ስለ ቀረበ ፣ ይህ ትልቅ ዕድል ሆኖ ተቆጠረልኝ ። እንደ ሀገሩ ልማድ ወደ ሰላሌ ግዛት ሐጄ ከአሽከሮቼ ጋራ እንድቀመጥ ጃንሆይ ፈቅደውልኝ ነበር ። ነገር ግን እኔ ከጃንሆይ መለየት ስላልፈለግሁ በሰላሌ ግዛት እንደራሴ እንዲቀመጥ ተደርጎ ፣ እኔ አዲስ አበባ ጧት ባንድ ሰዓት ወደ ቤተ መንግሥት እየገባሁ ፣ ማታ በሁለት ሰዓት ወደ ቤቱ እየተመለስሁ ፪ ወር ሙሉ ደጅጠናሁ ።

በዚህም ወራት ዐፄ ምኒልክ ለኢትዮጵያ ልጆች የውጭ አገር ቋንቋ መማሪያ የትምህርት ቤት ከፍተው ከምስር አገር አስተማሪዎች አስመጥተው ነበርና ልጅ ኢያሱንና ልጅ ብሩን ፣ ልጅ ጌታቸውንም ፣ ሌሎችንም የትልልቆች መኳንንቶች ልጆች እየመረጡ ወደ ትምህርት ቤት ሲያስገቡ ፣ እኔን ትተውኝ ነበርና ትልቅ ጎዘን ሆነብኝ ። ከጥቂት ቀን በኋላ ግን ትምህርት ለመማር ፈቃዴ መሆኑን ገልጬ ብነግራቸው አገረ ገዥ ሆነሃልና እንደ

መኳንንት ሆኖ መኖርን የምትመርጥ መስሎኝ ነው እንጂ ፣ መማር ከፈቀድህ እየሐድህ ተማር ብለው ፈቀዱልኝና ትምህርቴን ጀመርሁ ። ነገር ግን በሐረር ሳለሁ የፈረንሳይ ቋንቋ ተምራ ነበርና ፣ አሁን አዲስ አበባ ከጀመሩት ጋራ ለመማር የማይመች ስለሆነ በተለየ ለብቻችን ሰዓት ወስነው ያስተምሩን ጀመር ። አብረን እንማር የነበርነውም ልጅ እምሩ (ራስ) አቶ እስፋው በንቲ ፣ ልጅ ዘውዴ ጉበና (ፈታውራሪ) ናቸው ። ሰላሌንም ተሾሚ እንድ ዓመት ያህል ከቆየሁ በኋላ ባሶ የሚባለውን ግዛት ተሾምሁ ።

ወንድሜ ደጃዝማች ይልማ ሐረርጌን ተሾመው አንድ ዓመት ከአምስት ወር ያህል ከገዙ በኋላ በመስከረም ፳፱ ቀን ፲፱፻ ዓ. ም. ሐረር ላይ መሞታቸው ተሰማና የጎዘን መርዶ በስልክ ወደ አዲስ አበባ ተላልፎልን ተረድተን ትልቅ ጎዘን ተደረገ ። ከዚህም በኋላ የሐረርጌን ግዛት ለደጃዝማች ተፈሪ ሊሰጡት ነው እየተባለ እንደገና በየሰው አፍ ይነገር ጀመር ። ነገር ግን ከዚህ ቀድሞ እንደ ተናገርሁት የሐረር ገዥ ለመሆን እግዚአብሔር የወሰነልኝ ጊዜው አልደረሰም ነበርና በመጋቢት ፳፮ ቀን ፲፱፻ ዓመተ ምሕረት የሐረር ግዛት ለደጃዝማች ባልቻ ተሰጠና ለእኔም ከሲዳሞ ግዛት ግማሹን ሰጡኝ ። ስለዚህም ትምህርቴን ትቼ ከሠራዊቱ ጋራ ወደ ሲዳሞ ግዛቱ ለመሔድና አገዛዙን ለማደላደል ታዘዝሁ ። በሐረር ከነበሩትም ከአባቴ ሠራዊት ሦስት ሺ ተቆጥረው ወደ እኔ እንዲመጡ ተደረገ ።

ወደ ሲዳሞ መሔዴ የተቆረጠ ነገር በሆነ ጊዜ በግዞት ስም የቆዩት ደጃዝማች አባ ታቦርና ፈታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ከኔ ጋራ እንዲሔዱ ተፈቀደልኝ ። ወዲያውም ደጃዝማች አባ ታቦር ለሥራው ሁሉ ትጉህና ብርቱ በቃላቸውም ሐሰት የሌለባቸው እውነተኛ ነበሩና ለእኔ መልካም ዕድል ሆነልኝ ። በሲዳሞ ግዛቴም በነበርሁበት ዘመን ሁሉ ለውጭው ሥራ ደጃዝማች አባ ታቦር ፣ ለውስጡ ሥራ የእናቴ እናት አያቴ ወይዘሮ ወለተ ጊዮርጊስ አላፊ እየሆኑ ስለ ሠሩልኝ ፣ ማናቸውም ችግር አላገኘኝም ነበርና በፍጹም የደስታዬ ወራት ያንጊዜ ነበር ። እንደ ሀገሩ ልማድ አገረ ገዥ በችሎት እየተቀመጠ መፍረድ የሚገባ መሆኑን እያወቅሁ ከዚህ ቀድሞ የዕድሜዬን ማነስ እያየሁ በችሎት ተቀምጬ ለመፍረድ አልደፈርሁም ነበር ። አሁን የሲዳሞን ግዛት ከተሾምሁ ወዲህ ግን ዓርብና ረቡዕ በችሎት እየተቀመጥሁ መፍረድ ጀመርሁ ።

ከአባቴ ሠራዊት ወደ እኔ የመጡትን የራሴን የቀድሞ አሽከሮቼን ፣ አዲስ አበባም ከወጣሁ በኋላ አዲስ የገቡልኝን ከሦስት መደብ ከፍቶ ለሁሉም እንደ ደረጃቸው አደላድዬ ትዳራቸውን በመስጠቴ በጣም ደስ ብሎኝ አንድ ዓመት ያህል እንደ ቆየሁ ፣ በ፲፱፻፩ ዓመተ ምሕረት ጃንሆይ በብርቱ ታመዋል ማለትን ብሰማ ወደ አዲስ አበባ ልምጣ ስል ፈቃድ ጠየቅሁ ።

እንድትመጣ የሚል የጃንሆይ ደብዳቤም ስለ ደረሰልኝ በየአውራጃው ያሉት ሹዎቹ ሥራቸውን ሁሉ በትጋት እንዲሠሩና አገሩንም በጥንቃቄ እንዲጠብቁ አዝዞ በሚያዝያ ወር ወደ አዲስ አበባ መጣሁ ።

ጃንሆይ ዐፄ ምኒልክ በብርቱ ስለ ታመሙ ወደ አደባባይ ወጥተው ለሠራዊቱ ከመታየት በቀር ዋና ሥራ ለመሥራት ብርታት አልነበራቸውምና ትልቁም ትንሹም በጣም ተጨንቆ ነበር ። በመንግሥቱም ሥራ ሁሉ ባለሙሉ ሥልጣን ሆነው የሚያዙበት እቴጌ ጣይቱ ነበሩ ። በዚህም ምክንያት ስላም ጠፍቶ ሁከት እንዲነሣ የሚጥሩ ብዙ ሰዎች በቤተ መንግሥቱ ግቢ ይታዩ ነበር ። በዚህም ሁሉ ደግሞ እቴጌ ጣይቱ ባለሙሉ ሥልጣን ሆነው የመንግሥቱን ሥራ ሁሉ በመሥራታቸው ፣ የቀኑ ሰዎች ሥልጣናቸውን ለመውሰድና ከቤተ መንግሥቱ ለማስወጣት ህራ ጀምረውባቸው ነበር ። እኔም ወደ ህራው እንደገባላቸው ቢጠይቁኝ ፣ በህራቸው ውስጥ ለመግባት አልፈቅድም ስላልኋቸው ህራኞቹ ሁሉ በመጥላት ዓይን ያዩኝ ጀመር ። እቴጌ ጣይቱም ወደ ህራው ለመግባት እምቢ ማለቴን ሰምተው ለጃንሆይ ነግረዋቸው ኖሮ ሁሉቱም በጣም ደስ አላቸው ።

ጃንሆይ ምንም እንኳ በብርቱ ቢታመሙ በዚያ ጊዜ አእምሮዎቸው ትክክል ነበረ ። ይሁን እንጂ ህራኞችን ለመቆጣትና ለመምከር የተመቸ ጊዜ አላገኙም ነበር ። እኔም ወደ ህራው አልገባም ማለቴን ፣ እነዚያው ህራኞቹ ደጃዝማች ተፈሪ ወደ ህራው ግባ ብንለው እምቢ አለ ብለው ምስጢሩን አወጡት እንጂ እኔ ለእቴጌም ለሌላ ሰውም ቢሆን እምቢ አልሁ ብዬ አልተናገርሁም ። እቴጌም የነገሩን እርግጥነት ለማወቅ ብለው እየመላለሱ ቢጠይቁኝ ወደ ህራው ግባ ብሎ የጠየቀኝ ሰው የለም በማለት ጸናሁ ። ስለዚህም ምስጢሩን ባለማውጣቱ በጣም ደስ እንዳላቸው ገልጠው «እርግጡን አውቁዋለሁ ፣ አንተ ምስጢሩን አለማውጣትህ ታላቅ ቁም ነገረኛ ብትሆን ነው» አሉኝ ።

ይህ የህራው ነገር የተጀመረው በሚኒስትሮች ምክር ቤት ነው እየተባለ መወራቱን እቴጌ ጣይቱ ስለ ሰሙ የሚኒስትሮች ምክር ቤት እንዲዘጋ አድርገው ለጊዜው ህራቸውን አፈረሱባቸው ። ዳግም ባለፈው ዓመት ለመንግሥት ሥራ አማካሪነት ፣ ለሐኪምነት ፣ ለአስተማሪነት ሦስት ጀርመኖች ተቀጥረው መጥተው ለየሥራቸው ከሚኒስትሮች ጋራ እየተገናኙ ይሠሩ ነበርና ፣ እቴጌ ጣይቱ ሚኒስትሮች በርሳቸው ላይ እንዲያህሩ ምክር የሰጡ እነዚያ ጀርመኖች ይሆናሉ የማለት ጥርጣሬ ስለ ገባቸው አንዳንድ ምክንያት እየፈለጉ ሥራቸውን እንዲለቁ አደረጉ ይባል ነበር ።

በዚህም ዓመት በትግራይ የእንደርታ ገዥ ደጃዝማች አብርሃ ስለ ሸፈቱ ራስ አባተ ገና ዋግ ሹም ተብለው ሳሉ ደጃዝማች አብርሃን በመስከረም

መጨረሻ ፲፱፻፪ ዓ. ም. ወግተው ድል ባደረጉ ጊዜ ፣ ሌሎች የትግራይ ገዢዎች ለደጃዝማች አብርሃ ወይም ለራስ አባተ ሳይረዱ ዝም ብለው ያዩ ነበር ተብሎ ተወራ ።

ዐፄ ምኒልክም በሽታቸው ፣ ሕዋሳት ሁሉ እንዳይንቀሳቀሱና ሥራቸውን እንዳይሠሩ የሚከለክል ፓራሊዝ የሚባል ኖሮ ፣ በ፲፱፻፪ ዓ. ም. በጥቅምት ፲፯ ቀን በ፱ ሰዓት ሌሊት በድንገት መንቀሳቀስም መናገርም አቃታቸውና መኳንንቱም ሠራዊቱም ይህን በሰሙ ጊዜ በቤተ መንግሥቱ ግቢ በከተማውም ትልቅ ገዘን ተደረገ ። ቢሆንም ከጥቂት ቀን በኋላ የሚለቃቸውና የሚድኑ ይመስል ነበር እንጂ ብዙ ዓመት የሚቆዩና ለሞት የሚያደርሳቸው ነው ተብሎ አልታሰበም ነበር ።

ምዕራፍ ፬

ሐረርንና የአውራጃዋን ግዛት ስለ መሾሜ ፡
(፲፱፻፪ ዓ. ም.)

ከዚህም በኋላ የሐረርን ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ባልቻ በታኅሣሥ ወር ወደ አዲስ አበባ ተጠርተው ነበርና እርሳቸው ገና አዲስ አበባ ሳይገቡ የሐረር ኔን ግዛት ለደጃዝማች ተፈሪ ሊሰጡት ነው እየተባለ በሕዝቡ አፍ ይወራ ጀመር ። ደጃዝማች ባልቻም ገና በመንገድ ሳሉ ይህንኑ ሰምተው ኖሮ አዲስ አበባ እንደገቡ ወዲያው ባማላጅም በገንዘብም የሐረርን ግዛት ለማስቀረት ይጠግና ጀመር ። እኔ ግን መቸም እግዚአብሔር ፈቅዶልኝ እንደሆነ አይቀርብኝም በማለት ሌላውን የዕለት ሥራዬን እየሠራሁ እጠባበቅ ነበር ።

ከዚህም በኋላ አንድ ቀን በድንገት ራስ ቢትወደድ ተሰማና ራስ ቢት ወደድ መንገሻ አቲክም ፣ ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ፣ ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ ወልደ አረጋይ ባንድነት ሆነው አስጠርተው ፣ «ምንም ዕድሜህ ልጅ ቢሆን ፣ ሥራህ ሁሉ ያዋቁ መሆኑን በሲዳም አገዛዝ ስለ አሳየህ ፣ አሁንም ያባትህ ግዛት የነበረውን ሐረርን እኔ ሰጥተውሃል» ብለው ነገሩኝ ። እኔም የሐረር ገዥ በመሆኔ ትልቅ አላፈነት እንዳለብኝ ዐውቃለሁና እናንተ እየረዳችሁኝ ፣ አገዛዙን አደላድላለሁ ብዬ እጅ ነግሁ ። ዐዋጁም በየካቲት ፳፬ ቀን ፲፱፻፪ ዓ. ም. በአደባባይ ተነግሮልኝ ወደ ቤቴ ስወጣ የሕዝቡ ደለታ ከልክ ያለፈ ሆኖ ይታይ ነበር ። በሐረርም የቆንሰላ ቤት ያላቸው የዲ ፕሎማቲክ ሰዎች ወደ ቤቴ እየመጡ የደሰታዬ ተካፋይ መሆናቸውን እያሰ

በሕገንገት ዘመን ከግራ ወደ ቀኝ ማረብ ብሩ ፡ ልጅ ተፈሪ (ቀ.ጋ.ሥ.) ተፈሪ በለው (ቀኛዝ) ልጅ እምና (ልፁል ራስ)

« 20 ነገሩ ለሁሉም ሰዎች ስለሚገኝ ስለሆነ ለሁሉም ሰዎች »

ታወቁ ሐረርን እንደ አባትዎ በመልካም አገዛዝ እንዲገዙ ተስፋ እናደርጋለን እያሉ ተናገሩ።

ወደ ግዛቱ ወደ ሐረር እስከወርድ ድረስም ያባቱ ታማኝ የነበሩ ፈታውራሪ ገብሬ (በኋላ ደጃዝማች የተባሉ) እንደራሴ ሆነው አገሩን እየጠበቁ እንዲቆዩ ትእዛዝ አስተላለፍሁ። ለሐረርም መንገዱ ስሰናዳ ራስ ቢትወደድ ተሰማ እንደገና በእቴጌ ጣይቱ ላይ ውስጥ ለውስጥ ሄራ ማስነጣታቸው በድንገት ተወራ። ለሄራውም መሪ የሆኑት ራስ ቢትወደድ ተሰማ ስለ ሆኑ ዋና ረዳቶች የነበሩት ደጃዝማች ገብረ ሥላሴ፣ ፈታውራሪ ወሰኔ (በኋላ ደጃዝማች የተባሉ) ደጃዝማች ብርቁ፣ ደጃዝማች መርድ ነበሩ። ደጃዝማች ደምስም (በኋላ ራስ የተባሉት) ከግዛታቸው ተሸረው ተቀምጠው ነበርና በግልጥ ሳይሆን ውስጥ ውስጡን ይጎተጉቱ ነበር ይባላል።

እኔ የሐረርን ግዛት ከተሾምሁ ከጥቂት ቀን በኋላ መኳንንቱ ሁሉ በሊቀ ጳጳሱ በአቡነ ማቴዎስ ቤት ተሰብስበው በእቴጌ ጣይቱ ላይ ልዩ ልዩ የሆነ ወንጀል ተናግረው ከእንግዲህ ወዲህ እቴጌ ጣይቱ በቤተ መንግሥት እያስታመሙ ይቀመጡ እንጂ በመንግሥት ሥራ ውስጥ እንዲገቡ አንፈቅድም ብለው አሳባቸውን ገልጠው አማከሩዋቸው። ነገር ግን የእቴጌ ጣይቱ ወገናቸው ብዙ ነበርና ነገሩን ለመቁረጥ ስለ አስቸገረ በውዝፍ ቆየ። እቴጌ ጣይቱ ፈቃድ ብርቱና አገዛዝ ዐዋቂ ነበሩ። እኔም በዚያ ወራት የእቴጌ ጣይቱን እቴጌነት አክባሪ ነበርሁ። የሐረርንም ግዛት የተሾምሁት በእርሳቸው እርዳታ ስለ ሆነ መኳንንቱ ነገሩን ገልጠው ለመንገር አልደፈሩኝም ነበር።

እስከ ፲፭ ቀን ነገሩ ሳይቆረጥ በውዝፍ ከቆየ በኋላ እንደገና በፈታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ቤት ጉባኤ ይደረግ ተባለና በመጋቢት ፲፭ ቀን ሁላችንም እየተጠራን ሔድን። ራስ ቢትወደድ ተሰማም በነገሩ እንዳልገቡ ለመምሰል እንደ መኳንንቱ ተጠርተው መጡ። ከዚህም በኋላ ፈታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ አፈ ጉባኤ ሆነው እቴጌ ጣይቱ በሚሠሩት ሥራ ሁሉ ይልቁንም በሹም ሽሩ ደስ አላለንም። የደጃዝማች ተፈሪ ብቻ ባባታቸው ግዛት በሐረር መሾማቸው መልካም ነውና የርሳቸው ብቻ ይጽና እንጂ የቀረው ሹም ሽር ይፍረስ። ለወደፊቱም በመንግሥት ሥራ ውስጥ አይግቡብን ብለው ተናገሩና ሁሉም ባንድ ቃል የደጃዝማች ተፈሪ ሹመት ይርጋ ብለናል፤ የቀረው ሹም ሽር መፍረሱ መልካም ነው ብለው ነገሩ በዚህ ተጨረሰ።

በማግስቱ መጋቢት ፲፱ ቀን ሁሉም ባንድነት ሆነው ወደ ቤተ መንግሥት ገብተው በእቴጌ ጣይቱ ፊት ቀርበው የእኛ አሳብ እቴጌ በቤተ መንግሥት ተቀምጠው ጃንሆይን እንዲያስታምሙልን፤ የመንግሥቱን ሥራ ግን

ለእንደራሴው ለራስ ቢትወደድ ተሰማ እንዲለቁለት ነው ብለው ተናግረው ሲጨርሱ ፤ እኔ ጣይቱ ፈታቸውን ወደ ራስ ቢትወደድ ተሰማ አዙረው «ይህን ነገር ሁሉ ያሰብከውና ያደረገከው አንተ መሆንህን እያወቅህ ለምን በሌላ ሰው ታመካኛለህ ፤ ሁሉንም ነገር በእርግጥ ሰምቼዋለሁ ፤ እኔን የሚያሳዝኝ በተንኩል መሥራትህ ነው እንጂ ፤ ሥራውን ገና እስቀድሞ እኔ ጃንሆይን አስታምማለሁ ፤ የመንግሥቱ ሥራ ይቅርብኝ ብዬ ብነግርህ ፤ ራስ መንገሻ አቲክምን አማላጅ ልከህ የመንግሥቱን ሥራ እርስዎ እየሠሩ ካላሰለመዱን ፤ እኛ ምኑን እናውቀዋለን ፤ ሥራውን ልተው ማለትም ቢበላሽ ምን ቸገረኝ ለማለት ነው ፤ የምኒልክን ውለታ መመለስ እንግዲህ ወዲህ በሚሠሩት ሥራ ነው ብትለኝ ፤ ሠርቼ የምጠቅም ከሆነ በሚቻለኝ እረዳለሁ አላልኩህምን ። ደግሞስ ላንተ ሳላማክርህ ምን የሠራሁት ሥራ አለ ፤ በል እስቲ ይህን ይህን አልሰማሁም አላወቅሁትም ብለህ ገልጠህ ተናገር » ብለው በሦስት ነገር አሳፈርዋቸው ። ይኸውም ፩ኛ ፡ ሄራውን ውስጥ ለውስጥ ማስነሣታቸውን ፤ ፪ኛ ፡ የመንግሥቱን ሥራ እርስዎ ይሥሩ ብለው አማላጅ መላካቸውን ፤ ፫ኛ ፡ ሳያስታውቁና ሳያማክሩ አለመሥራታቸውን በማስረዳት ነው ።

ከዚህ በኋላ ራስ ቢትወደድ ተሰማም ሌሎችም መኳንንቶች በነገሩ ስለ አፈሩ ይማሩን እያሉ አጎንበሱ ። እኔ ጣይቱ ግን በነገሩ በጣም ስለ አዘኑ እያለቀሱ ዝም ከማለት በቀር ስለ ምሕረቱ ነገር ምንም ምላሽ አልሰጡም ። ቢሆንም ነገሩ በፈታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ቤት እንደ ተቆረጠው የመንግሥቱ ሥራ በሙሉ በራስ ቢትወደድ ተሰማ እጅ ተዛወረና ይሠራ ጀመር ።

እኔም ወደ ግዛቴ ወደ ሐረር ከመውረድ የቆየሁት በዚህ ምክንያት ይመስለኝ ነበርና የዚህ ነገር ከተጨረሰ ልውረድ ብዬ ከራስ ቢትወደድ ተሰማ ፈቃድ ብጠይቅ ቆይ ተባልሁ ። ቆይ የተባልሁበትም ምክንያት ፡ «ሕልም እናያለን የሚሉ መነኩሳት ፤ ደጃዝማች ተፈሪ ወደ ሐረር የወረደ እንደሆነ ለልጅ ኢያሱ መንግሥት በጣም የሚያስፈራው ይሆናል ብለው ስለ ነገርዋቸው ነው» እየተባለ ውጭ ውጭውን ይወራ ጀመር ። ወዲያውም ራስ ቢትወደድ ተሰማ ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሱ በሆኑ በአራተኛው ቀን የልጅ ኢያሱ ባላንጣ ነው ብለው ፈታውራሪ ታዬ ጉልላቴን አስረውት ነበርና በእኔም በኩል ለጊዜው ሥጋት ሆኖብኝ ነበር ። ነገር ግን እግዚአብሔር የፈቀደውን ፡ ሰው ሊያስቀረው አይችልምና የራስ ቢትወደድ ተሰማ አሳብ ልጅ ኢያሱንና እኔን ቃል ኪዳን ለማጋባትና በሥራቸው መሰናክል የሚሆን ነገር እንዳይገኝ ለማድረግ ኖሮ ፤ እኔንና ያባቴን ትልልቆች መኳንንቶች ወደ ሊቀ ጳጳሱ ወደ አቡነ ማቴዎስ ቤት ወስደው ሁላችንም ከዚህ ቀጥሎ ባለው ቃል እየማልንና እየተገዙትን ቃል ኪዳን ገባን ።

፩ኛ ፡ እኔ በተንኩል በባላንጣነት የልጅ ኢያሱን አልጋቸውን እንዳልፈልግ ።

፪ኛ ፡ መኳንንቶቼም የልጅ ኢያሱን አልጋ ለመውሰድ ክፉ ምክር እንዳይመክሩኝ ።

፫ኛ ፡ ልጅ ኢያሱ እኔን በባላንጣነት ዓይን አይተው ከአባቴ ግዛት ከሐረር እንዳይሸሩኝ ።

፬ኛ ፡ ራስ ተሰማም ለልጅ ኢያሱ የተንኩልና የክፋት ምክር መክረው ከሐረር ግዛት እንዳይሸሩኝ በባላንጣነቴም እንዳያጠፋኝ ነው ።

ከዚህም በኋላ ወደ ሐረር እንደወርድ ስለ ተፈቀደልኝ በየቤታቸው ሔጂ ለመሰናበት የሚገባቸውን ትልልቆቹን ባለማዕርጎች እየሔድሁ ተሰናበትሁ ። እኔ ጣይቱን ለመሰናበት ምንም እንኳ ጊዜው በጣም የሚያሠጋ ቢሆን ሳልሰናበት ብሔድ ሕሊናዬ ይወቅሰኛል በማለት ወደ ቤተ መንግሥት ገብቼ ተሰናብቼ ጉዞዬን ጀመርሁ ።

በዚያ ዘመን ከአዲስ አበባ እስከ ድራዳዋ የምድር ባቡር ገና አልተሠራም ነበርና በጣም የሚያደክም ጉዞ ሆነብኝ ። ወደ ሚያዝያ መጨረሻም ሐረር ደረስን ። በሐረርም ያለው እንደራሴ ብዙ ድግስ ደግሶ ወደ ሐረር የምንገባበትን ቀን ሲጠባበቅ ነበርና እንደ አጋጣሚ እኔ ሐረር በምንገባበት ቀን የእንግሊዝ ንጉሥ ግርማዊ ኤድዋርድ ፯ኛ በጁኔ ሚያዝያ ፲፱፻፪ ዓ.ም. ማረፋቸው ስለ ተሰማ የታሰበው የክብር አቀባበል እንዲቀር አድርገን ሰንደቅ ዓላማው በግማሽ እንዲሰቀል አዘዘንና የገዘኑ ተካፋይ መሆናችንን ሐረር ላለው የእንግሊዝ ቆንሲል አስታወቅን ። የተለየ ገዘን ያደረግነውም ግርማዊ ኤድዋርድ ፯ኛ የእንግሊዝ ንጉሥ የህንድ ንጉሠ ነገሥት ተብለው ዘውድ በጫት ጊዜ አባቴ ልዑል ራስ መኩንን ከዐፄ ምኒልክ ዋና መልክተኛ ሆነው ተልከው ሔደው ነበርና በዚያ ጊዜ በእንግሊዝ ቤተ መንግሥት የተደረገላቸውን የክብር አቀባበል ይነግሩኝ ነበር ። ደግሞ ለዘውዱ በዓል አባቴ ሎንዶን እንደ ደረሱ ግርማዊ ኤድዋርድ በድንገት ታመው የዘውዱ በዓል ቀን መተላለፉን ቢሰሙ «ሎንዶን ድረስ መዋቼ ንጉሠን ትልቅ አደጋ አግኝቷቸው የዘውዱ በዓል መከበሩ ቀርቶ ወደ ሀገሬ ብመለስ ዕድለ ቢስ እባላ ለሁና አደራህን አምላኬ አድንልኝ» ብለው ባገራችን በኢትዮጵያ እንደሚደረገው ልማድ ወደ ዌስት ሚኒስቴር አቤ ሔደው ለቤተ ክርስቲያን ትልቅ የወርቅ መስቀል ስለት አድርገው መስጠታቸውን ነግረውኝ ነበርና ይህን የመሰለ መገናኛ መኖሩን ስለማውቅ ነው ። ይህንም የወርቅ መስቀል በ፲፱፻፲፯ ዓመተ ምሕረት ሎንዶንን ለመጎብኘት ግርማዊ ጆርጅ ፮ኛ የክብር ጥሪ አድርገውልኝ በመጣሁ ጊዜ የካንተርባሪ ሊቀ ጳጳስ የነበሩት ራይት ሆነራ ብል ራንደል ቶማስ ዳቢድሰን ዌስት ሚኒስቴር አቤን ሲያሳዩኝ አባትዎ

ልዑል ራስ መኩንን ስለ ግርማዊ ኤድዋርድ ሕመም ተሰለው የሰጡት ነው ብለው አሳይተውኛል ።

ከሰባት ቀንም በኋላ የክብር አቀባበሉ ሥራ ሁሉ በደስታ ተፈጸመና ያገሩን ማስተዳደር ሥራ ጀመርን ። አንድ ትልቅ አውራጃ ማስተዳደር ምን መሆኑን ያገር ግዛት አላፈነት ያለባቸው ሰዎች ብቻ ያውቁታል ፤ ያስተዳደሩ ነገር ከተጻፈ በኋላ ለሚያነበው ሰው የሥራው ድካም አይሰማውም ። እንዲያውም ተርታ ነገር መስሎ ይታየው ይሆናል ። እኔ ግን ከሌሎቹ አገረ ገዢዎች የተለየ በጣም የሚያደክም ከባድ ሽክም ነበረብኝ ፤ ይኸውም ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ።

፩ኛ ፡ በአባቴ ጊዜ ባላገሩም ወታደሩም ሌላ ገዥ አያውቅም ነበርና እርሳቸውን ብቻ እንደ ጌታም እንደ አባትም አድርጎ አንድ ልብ ሆኖ ይኖር ነበር ። አባቴ ካረፉ ወዲህ ግን ደጃዝማች ይልማና ደጃዝማች ባልቻ ስለ ተሾሙበት አመሉን ለውጦ ነበርና አሁን እንደ አባቴ ጊዜ ባላገሩንም ወታደሩንም አስማምቶና ደስ አሰኝቶ መግዛት የሚቻልበትን ዘዴ ማድረጃት ነበረብኝ ።

፪ኛ ፡ ወንድሜ ደጃዝማች ይልማ ሐረርን ከተሾሙ በኋላ በቶሎ ስለ ዐረፉ ደጃዝማች ባልቻ የሐረር ገዥ ሆነው ሲሾሙ ከአባቴ የጦር ሠራዊት መካከል ለእኔ ፫ሺህ ተሰጥቶኝ ። ፫ቱ ሺህ ደግሞ በልጅ አያሱ ሠራዊት ስም ወደ ወለጋ ሔዶ ነበርና አሁን እንደገና ወደ እኔ ሲመለስ ማደሪያውን ማደላ ደል ነበረብኝ ።

፫ኛ ፡ ከደጃዝማች ይልማና ከደጃዝማች ባልቻ አሽከሮች ከእኔ ጋራ መኖርን ወደው በሐረር የቀሩ ብዙ ነበሩና ለነዚህም ማደሪያ መስጠት ነበረ ብኝ ።

፬ኛ ፡ ከውጭ አገር ሰዎች ጋራ በሚያገናኘው ሥራ ሁሉ ዐፄ ምኒልክ ከፈረንሳይ መንግሥት ጋራ በ፲፱፻ ዓ. ም. የተዋዋሉትን የክሎቢኮቢስኪ ውል የሚባለውን እየጠየቅሁ ኢትዮጵያ የተሸከመችውን ይህን የውል ቀን በር መሥራት ነበረብኝ ።

የሐረርን ግዛት በመሾሜ የደስታዬ ተካፋይ ለመሆን በያውራጃው ከሚኖሩት ከመኳንንቱና ከወታደሩ ከባላገሩም ትልልቆቹ ተሰብስበው መጥተው ነበርና ስለ ሀገሩ እስተዳደር የምንሠራውን ሁሉ ወደ ፊት እናስታውቃችኋለን ብለን አሰናበትናቸው ። ያገሩንም ማስተዳደሪያ ሥራ ለመጀመር ቁርጥ አሳብ አደረግን ።

በዚያ ዘመን የማስተዳደሪያ ደንብ የሚባለው ሠራዊቱን ለጊዜው ደስ የማያሰኘው መሆኑን ልባችን ተረድቶት ነበር ። ቢሆንም በቀን ብዛት ሳይለመድ አይቀርምና ለመንግሥት ጥቅም የሚሆነውን መሥራት ያሻል በማ

ለት በአሳባችን ገፋንበት ። ለሥራውም እንዲረዳን በማለት ከእኛ አስቀድሞ የነበሩ ገዥዎች ይሠሩበት የነበረውን መዝገብ በሙሉ ለማግኘት ብንፈልግ ፤ ከአባቴ ከልዑል ራስ መኩንንና ከወንድሜ ከደጃዝማች ይልማ መዝገቦች ጥቂቶች ብቻ ሲገኙ ፤ በሙሉ ለማግኘት አልተቻለም ። ስለዚህ በሐረር ብዙ ዘመን ከኖሩት ከመኳንንቱና ከባላገሩም ወገን ሽማግሌዎቹን እየፈለግን መጠየቅ ግድ ሆነብን ።

ይልቁንም በጣም አስቸጋሪ ሆኖብን የነበረው የጦር አለቆችና ጭፍሮች አኗኗር ነገር ነው ። ያለቃው ማደሪያ ባንድ አውራጃ ሆኖ ፤ የጭፍራው ማደሪያ በሌላ አውራጃ ስለ ሆነ ፤ በዘመቻ ጊዜ ብቻ ይገናኛሉ እንጂ ለዘወትር በመተያየትና በመተዛዘዝ አይተዋወቁም ነበር ። እነዚያንም ከየማደሪያቸው ላይ አፋልሶ አለቃና ጭፍራ ባንድ አውራጃ እንዲኖሩ ካልሆነና በመተያየት ፤ በመተዛዘዝም ካልተላመዱ በዘመቻ ጊዜ ብቻ መገናኘታቸው ሥነ ሥርዓት የማይሰጥ ትልቅ ጉዳት መሆኑን ስለ ተረዳነው ለማደላደል እንዲመቸን አስቀድሞ የሠራዊቱን ቍጥር ፤ የማደሪያውንም ልክ ማወቅ የሚያስፈልገን ሆነ ። ስለዚህ የሐረርን አውራጃዎች እየዞሩ ግብር ለመክፈል የሚችሉትን ባላገሮች ቆጥረው በፍጥነት የሚያስታውቁትን ሰዎች በያውራጃው እንዲሔዱ አዘዘን ። እነዚህንም ባላገሮች ለመቁጠር የታዘዙት ሰዎች በ፫ ወር ውስጥ ሥራቸውን ጨርሰው ስለ ተመለሱ ፤ ግብር ለመክፈል የሚችሉ ባላገሮች ፸ሺ መሆናቸውን በመዝገባቸው ጽፈው አቀረቡልን ።

ከዚህም በኋላ የሐረርን ግዛት በ፲፪ ታላቅ አውራጃዎች እንዲከፈል አደረግን ። ይኸውም ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። ጨርጨር ፡ ቆሪ ፡ ወበራ ፡ ሜታ ፡ አንያ ፡ የሐረር ዙሪያ ፡ ጋራ ሙለታ ፡ አፍረን ቀሎ ፡ ጃርሶ ፡ ጅጅጋ ፡ ውጋዴን ፡ ኢሳና ጉርጉራ ነው ።

በነዚህ በትልልቅ አውራጃዎችም ላይ አንዳንድ ጠቅላላ አበጋዝ እየሾምን በውስጡ አለቃና ጭፍራ በየደረጃው እንዲደላደል አደረግን ። ገባርም ፡ ወታደርም ፡ አለቃም ፡ ስሙ በመዝገብ እየተጻፈ አለቃና ጭፍራ ሳይለያይ ባንድነት እንዲኖር በማናቸውም ምክንያት በተጠራ ጊዜ ባንድነት እንዲገኝ ሆነ ። በየወረዳው የዳኝነት ቤቶች እንዲቆሙና ለየወረዳው አላፊ እንዲሆኑ ተደረገ ። የቤተ ክህነትን ማስተዳደሪያ ብቻ እንደ አሳባችን ለመፈጸም ጊዜው አልፏልናም ነበርና ለጊዜው እንደ ጥንቱ እንዲቆይ ተውነው ።

አባቴ ለልዑል ራስ መኩንን ከሞቱ በኋላ የሐረር ገዥዎች በመለዋወጣቸው ምክንያት ካቆሙት ከአገዛዙ ደንብ ብዙው ስለ ፈረሰ ፡ አበጋዙና ደሚናው ፡ ገራዳውም ባላገሩን በትክክል ስላልጠበቁት ባላገሩ ያገዛዝ ቀንበር እንደ ከበደው ልባችን ስለ ተረዳው ፤ ለዚህ የሚሻለውን ነገር መፈለግ ጀመርን ። አበጋዝ ማለት ያውራጃው እንደራሴ ነው ። ደሚናም ማለት በወረ

ዳው ባሉት ሕዝቦችና በመልክኛው መካከል ሆኖ ባላገሩ ግብሩን በጊዜው እንዲሰጥ ፣ መልክኛውም ባላገሩን በግብርም በሌላም ነገር እንዳይገዙዳው እንደ ተቆጣጣሪ ሆኖ የሚሠራ ነው ። ምናልባት አንዳንድ ደሚና ከጽ እስከ ፲፯ ባላገሮች ያዝዛል ። ገራዳ ማለትም ከደሚናው በታች ሆኖ የሚያዝዝና የሚሠራ ሹም ነው ። ይኸውም ቱርኮች ሐረርን ለጥቂት ዘመን (ዐ/ሥር ዓመት ያህል) ይዘውት በነበሩ ጊዜ ተለምዶ እስካሁን የቆየ ነው ።

አባቴ አቁመውት የነበረው ያገዛዝ ደንብ ከሞቱ በኋላ እየፈረሰ በመሔዱ ምክንያት አንዳንድ አስገባሪዎች ባላገሩን በመራቱ በሚከፍለው የማር ግብር ፣ ሲቸግረው በማሩ ፋንታ እስከ ፲፪ ብር ይቀበሉት ነበር ። ሌላም ይህን የመሰለ ለባላገሩ ጉዳት የሚሆን ሥራ ለመሥራት ጀምረው ነበርና አበጋዞቹንና መልክኞቹን ብቻ ባላገሩን ባገዛዝ አትጉዱት ብለን አዘዝናቸው ። ነገር ግን ባላገሩ ይኸንኑ ትእዛዝ ባዋጅ ካልሰማው ይህን የመሰለውን ግብር አልከፍልም ብሎ ለመከራከር እንደማይችል ስለ ተረዳነው ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ባዋጅ አስታወቅነው ።

ዐዋጅ

አበጋዝ የሆንህ ፣ በእንደራሴነት በምትገዛው አገር ሌባና ቀማኛ ጠብቅ ፣ በእገሌ ግዛት ሰው ተቀማ የሚሉ የሰማሁ እንደሆነ የሚከፍለው አበጋዙ ነው ። ጌታ የሌለህ ፣ ሥራ ፈት ፣ ላበጋዝ በሰጠሁት ከተማ ገብተህ ተቀመጥ እንጂ ባገር ቤት ሆነህ ባላገሩን አታውክ ። በየአበጋዝነትህ ያለው መንገድ ተበላሽቶ ወጪ ወራጅ ፣ ነጋዴ እንዳያስቸግር መንገድህን ሥራ ። በሰንበት ሥራ ከዚህ ቀድሞ ክልክል ነው ፣ አሁንም በሰንበት ስትሠራ የተገኘህ ትቀጣለህ ። የማር ግብር ያለብህና ማር ያለህ ሰው ልኩን ላበጋዝ ሰጥቼልሃለሁና በዚያው ልክ ማርህን አግባ ። ማር የሌለህ ግን ስለ ማሩ ገራዳ አራት ብር ፣ ሽቦታ ሦስት ብር ፣ ጭሰኛ ሁለት ብር ፣ አረኛ አንድ ብር ስጥ ። ነገር ግን ማር ያለህ ብር እስጣለሁ ብለህ ማርህን ስትሸጥ የተገኘህ እንደሆነ ማሩን በእጥፍ ትከፍላለህ ። ገራዳም ሆነህ እንደ ሽቦታ ትክክል የምትገብር ፣ ማርህንም እንደ ሽቦታ ሦስት ብር አውጣ ። ገራዳ ፣ ሽቦታ ፣ ጭሰኛ ፣ አረኛ ፣ ካልተቸገርህ በቀር ግብርህ ማር ነውና ቀርህን ስቀል ። መልክኛም የማር እሸት አትንካ ፣ ወደ ፊትም ለሚሠራው ሥራ ሁሉ እንደ ጥንቱ ደሚናህን ይዘህ ሥራ ። ከዚህም ቀድሞ «ካገር ወደ አገር ተዛወርህ እንጂ አዲስ አገር አላወጣህምና ኮቤ ባሳ አትበላ» ብዬ ባዋጅ ነግረህ ነበር ። አሁን ግን ከባላገሩ ላይ ትቀበላለህ ማለትን ሰምቻለሁና ይህን ከዐዋጅ በላይ የተቀበልኸውን ገንዘብ ለባላገሩ መልስ ። ወደፊትም አበጋዝና ደሚና ከተደነባለት

በላይ አልፎ መልክኛ የባላገሩን ገንዘብ እንዳይወስድበት ጠብቁ ። ባላገሩ አልፎ የተበላበትን ገንዘብ ለናንተ ነግሮዋችሁ ሳትመልሱለት ቀርታችሁ ሥራውን ፈትቶ ወደኔ መጥቶ የሥኽ እንደ ሆነ ጥፋቱ የእናንተ ነውና ገንዘቡን እናንተ ከፍላችሁ እናንተ ከዚያ ከወሰደበት ሰው ላይ ትቀበላላችሁ። ባላገርም ለአበጋዝና ለደሚናህ ሳትነግር ወደኔ አትምጣ ። ለሦስቱ ዓመት በዓል ለመስቀል ፣ ለገና ፣ ለፋሲካ ስለ ሙክት ሁለት ሁለት ብር ተቀበል እንጂ ከዚህ በላይ አትቀበል ።

ሐምሌ ፲፫ ቀን ፲፱፻፳ ዓ. ም. ሐረር ፣

ዐዋጅም ከተነገረ በኋላ አበጋዞችና መልክኞች ምንም እንኳ ለጊዜው ደስ ባይላቸው ከጥቂት ወራት በኋላ ያስተዳደሩን ደንብ እየለመዱት ጥቅ ሙንም እያገኙት ስለ ሔዱ ፣ ባላገሮችም ያገዛዙና የግብር ቀንበር ስለ ቀለላቸው ሁሉም ልባቸውን አሳርፈው ሥራቸውን ይሠሩ ጀመር ።

ምዕራፍ ፮

የጋብቻ ሥርዓት ከፈጸምሁበት ጀምሮ አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ እስከ ሆንሁበት ዘመን ድረስ = (፲፱፻፫ — ፲፱፻፱ ዓ. ም.)

የሐረርና ያውራጃው ሁሉ ገዥ ሆኜ የባላገሩንና የወታደሩን ኑሮ ፡ ያገዛዙንና ሌላውንም ለማስተዳደር የሚያስፈልገውን ሁሉ ያለ ዕንቅፋት እየሠራሁ አንድ ዓመት ያህል ከቆየሁ በኋላ ዕድሜዬ ጽ ዓመት ሲሆን ፡ በራሴና በዘመ ዶቼ ፈቃድ የንጉሥ ሚካኤልን የልጅ ልጅ ዛሬ አቴን የተባለችውን ወይ ዘሮ መነንን እንዳገባ ነገሩ ተቆረጠና በሐምሌ ፳፫ ቀን ፲፱፻፫ ዓመተ ምሕረት በቤተ ክርስቲያን ሥርዓት ተጋባን ።

እርሰዎም ጠባይዎ ከደግነት በቀር ክፋትና ማስቀየም የሌለባት ናት ። ባንድ ወገንም ወላድ በመሆንዎ ከተጋባንበት ዘመን ጀምሮ ደስታውንም ኅዘኑንም ባንድነት እየተካፈልን ኖረናል ።

ደስታውንም ኅዘኑንም ባንድነት እየተካፈልን ኖረናል ከተባለው ውስጥ ሳልጸፈው ለመቅረት የማይቻለኝ አንደኛው ትልቁ ኅዘን ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ። የወይዘሮ መነን ታናሽ ወንድም ራስ ኃይለ ማርያም በ፲፱፻፯ ዓ. ም. ስለ ዐረፈ ፡ ሐረር ላይ ተረድተን ነበር ። እናታችው ወይዘሮ ስኒን ከወሎ ወደ አዲስ አበባ ሲመለሱ ስለ ወንድሚ ዕረፍት ባንድነት ለመላ ቀስ ወይዘሮ መነን ወደ አዲስ አበባ እንድትወጣ ነገሩ ተቆርጦ ነበርና በግን በት ጫ ቀን ሰኞ ከሐረር ተነሣች ። እኛም እስከ ሐረማያ ሸኝተናት ለመመለስ ስለ ፈለግን በሐረማያ ባሕር ዳር ሰፈር ሆኖ ነበር ።

ከዚህም አስቀድሞ በሐረርና በድሬዳዋ የሚኖሩ የውጭ አገር ሰዎች አንዳንድ ጊዜ ወደ ሐረማያ ባሕር እየገቡ የሚናፈሱበት ጀልባ ነበርና በ፱ ሰዓት ከድንኳን ወጥተን ወደ ባሕሩ ሔድን ። ከእኛ ጋራ በጀልባ ገብተው በባሕሩ የሚናፈሱ ዐሥር ሰዎች ተቆጥረው ነበር ። በጀልባው ከገባን በኋላ መሃል ለመሃል አቋርጠን ወደ ማዶ ተሻገርን ። በወዲያኛውም ዳር ጥቂት ከቆየን በኋላ ወደ ሰፈራችን ለመመለስ እንደገና በጀልባው ውስጥ ገባን ። ነገር ግን ጀልባው ያረጀ ኖሮ በባሕሩ መካከል ስንደርስ ተቀደደና ውሃው ይገባ ጀመር ።

በጀልባውም ውስጥ ያሉት ሰዎች ውሃውን በየባርጌጣቸው እያፈሱ በያፈሱት የማያልቅ ሆነ ። ጀልባውም መቀደዱንና በውስጡ ሆነን ለመሻገር የማይቻል መሆኑን ከተረዳነው በኋላ ሁላችንም ከጎጂው ሰጥመን የጭንቅ ዋና እንዋኝ ጀመር ። ነገር ግን ባሕሩ ሰፊ ነበርና ዋኝቶ ለመሻገር የማይቻል ስለ ሆነ አባ ተሰፋ ፡ ቀኛዝማች ገብረ ወልድ ፡ አቶ አየለ ሥዩም ፡ ኪዳነ ማርያም ማንያዘዋል ፡ አሰምሬ ፡ አባ ሳሙኤል ፡ ጳውሎስ እነዚህ ሰባቱ ሰዎች እየደከሙ ሰጠሙ ። እኔና ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ግን ገና ብቅ ጥልቅ እንል ነበር ። እኔን የደጃች አብርሃ አሸከር ረዳኝ ። በባሕሩ ዳር ቆመው የሚያዩት መኳንንቱም ሠራዊቱም ጀልባው መሰበሩን ስለ ተረዱት ዋና የሚያውቁት ሁሉ በባሕሩ ላይ እየተወረወሩ ስለ ደረሱልን በጭንቅ ከዋት ተርፈን ወጣን ። ስለ ወጣንም ነፍሳችን ብቻ ከሥጋችን አልተለየ ችም እንጂ ሰውን ለይተን ለማወቅና ለመነጋገር አንችልም ነበር ።

በዚያም ጊዜ እንደ አጋጣሚ ዶክቶር ዘርቦስ የሚባሉት በፊት የግሪክ ሐኪም የነበሩት ፣ በዚያው ስለ ተገኙ የሚቻለውን ያህል በመድኃኒት አከሙኝና ፣ ጥቂት በጥቂት እያልሁ የሰውን መልክ ለይቼ ለማወቅ ቻልሁ ።

በማግስቱ ባልጋ ተሸክመው ወደ አማሬሳ ፣ ከአማሬሳ ወደ ሐረር አወረዱኝና በ፲፱፻፸ው ቀን በጣም በጎ ሆኜ ወደ ቅዱስ ሚካኤል ቤተ ክርስቲያን ወጥቼ ለእግዚአብሔር ምስጋና አቀረብሁ ።

ወይዘሮ መነንም በዚህ በእኔ አደጋ ምክንያት ደንግጣ የአዲስ አበባ መንገድን ትታ ወደ ሐረር ተመለሰች ።

ምዕራፍ ፯

በልጅ ኢያሱና በእኔ መካከል መቀያየም ስለ ተጀመረበት ምክንያት ።

የሐረርን ግዛት ከተሾምሁና ወይዘሮ መነንን ካገባሁ በኋላ ዓመት ያህል ደስ ብሎኝ ኖርሁ ። ከዚያ በኋላ ግን ይህ ዓለም መቸም ደስታና ጎዘን የሚፈራረቁበት ስለ ሆነ ፣ ደስታዬ ወደ ጎዘን እየተለወጠ ይሔድ ጀመር ። ምክንያቱም ከዚህ ቀጥሎ ያለው ነው ።

የልጅ ኢያሱ ሞግዚትና የመንግሥቱ እንደራሴ የነበሩት ራስ ቢትወደድ ተሰማ ከሞቱ በኋላ ፣ በልጅ ኢያሱ ሌላ ሞግዚት ስላልተደረገላቸው በማናቸውም ሁሉ ግንኙነታቸውንና ምክራቸውን ሁሉ የየራሳቸውን የዕለት ጥቅም ከሚፈልጉ ከተርታ ሰዎች ጋራ ስለ አደረጉ ፣ ትልልቁ መኳንንቶችና ሚኒስትሮች እየተቀየሙ ልባቸውን አርቀውባቸው ነበር ።

አማካሪዎች ያደረጉቸው እነዚያም ተርታ ሰዎች ፣ ካንዳንድ የውጭ አገር ነጋዴዎች ጋራ እየተሻረኩ እንደዚህ የመሰለ ዕቃ ከውጭ አገር እናስመጣለን ፣ እንደዚህ ያለ ዕቃ ወደ ውጭ አገር እንስዳለንና ቀረጡን ይማሩን እያሉ በማታለል የፈቃድ ወረቀት ከመቀበል በቀር ይህን ቢሠሩ መንግሥት ይጉዳል ፣ ይህን ቢሠሩ መንግሥት ይጠቀማል ፣ ይህን መጥፎ ሥራ ቢሠሩ ሕዝቡ ይቀየማል ብለው የሚመክሯቸው ፣ እጅግ ያነሱ እውነትን የሚፈልጉ ብቻ ነበሩ ።

በዚህም ላይ ደግሞ በወሎ ተወላጅነታቸው በኩል ከነቢዩ ከመሐመድ

እወለዳለሁ እያሉ ወደ ኋላ እስከ ግ ትውልድ እየቆጠሩ ከእስላሞች ጋራ በገይማኖት የመገናኛና የመቃረቢያ ሥራ ሲሠሩ ፣ ይህ ነገር በመንግሥትም በራስዎም ጉዳት የሚያመጣ ነውና ይቅርብዎ ብሎ ለመምከር የሞከረ ቢኖርም አልተቀበሉትም ። የቤተ መንግሥቱ የጦር መሣሪያና ሌላውም ማለፊያ ዕቃ ሁሉ ወደ ንጉሥ ሚካኤል እንዲሔድ ያደርጉ ጀመር ።

ይህንንም ሁሉ በማድረጋቸው ሕዝቡ በሙሉ መቀየሙን እያወቁ ባንድ ስፍራ ሆነው ነገሩን በመጠባበቅ ፋንታ ፣ ሰውን በመግደል የቀናውን አገር ዲና እያደረጉ ለመደሰት ሲሉ አንድ ጊዜ ወደ ጊሚራ ፣ አንድ ጊዜ ወደ ወሎ ፣ አንድ ጊዜ ወደ አዳል መሬት ፣ አንድ ጊዜ ወደ ሐረር ፣ መዞር አበዙ ። የብዙ ሕዝብ ደም ፈሰሰ ። ዞረውም ሲመለስ መኳንንቱም ሚኒስትሮቹም መክረውና ተቆጥተው አሳባቸውን ወደ መልካም ለመመለስ አለመቻላቸውን ባዩ ጊዜ ሁሉም ተስፋ ቆረጡ ።

በዐይ ምኒልክ ዘመን የነበሩት የትልልቁ መኳንንቶች ከብራቸው ተዋርዶ ማዕርጋቸው የጠፋ እንደሆነ ፣ ትንሹን በሹመት ለማሳደግ ይመችዎታል ፣ ትንንሹም እርስዎን ብቻ በማክበር እንዲወዱዎ እርግጥ ይሆናልና በእነርሱ ኃይል የወደዱትን ለመሥራትና ጠላትዎን ለማጥፋት ይችላሉ እያሉ ስለ መከራዎቸውና እውነት ስለ መሰላቸው ይህንኑ ለማድረግ ይጣጣሩ ጀመር ።

በኔም ላይ በ፲፱፻፯ ዓ. ም. ራሳቸው ወደ ሐረር መጥተው ከጦር ሠራዊቱ አለቆችና ከባላገሮችም ትልልቁን እየጠሩ ደጃዝማች ተፈሪ የበደላችሁ በደል እንዳለ ንገሩን እያሉ በቆይታ እየጠየቁና እያነጋገሩ ሲመክሩብኝ ሰንብተው ተመለሱ ። ይኸም ከተጠየቁት ሰዎች ቃል የሰማሁት ነው ።

ከዚህም በኋላ በግንቦት ወር ፲፱፻፰ ዓ. ም. እኔን ወደ አዲስ አበባ አስጠርተውኝ ነበርና ሁለት ወር ያህል ባንድነት እንደቆየን ፣ ለእኔ ሳያስታውቁኝ በሐምሌ ፳፩ ቀን ከአዲስ አበባ ሌሊት ተነሥተው አቃቂ ላይ በባቡር ተሳናረው ወደ ሐረር መውረዳቸውን በማግሥቱ ሰማሁ ።

ወደ ሐረርም መውረዳቸውን እርግጠን ካወቅሁት በኋላ ምንም እርሳቸው ሳያስታውቁኝ ቢወርዱ ፣ የሐረር ግዛት ስሙ የኔ ነውና ፣ ሳያስታውቁኝ በመውረዳቸው የተቀየሙ እንዳይመስል ብዬ «በሐረር የሚሰነብቱ እንደሆነ ወደዚያው ልምጣ ፣ ወደ አዲስ አበባም ቢመለሱ ባንድነት እመለሳለሁ» የሚል ደብዳቤ ጽፎ ዘለቀ ከለላ በሚባል አሽከሬ እጅ ብልክላቸው «ወደ ሐረር የመጣሁበትን ምክንያት ቢትወደድ ኃይል ጊዮርጊስ እንዲያስታውቅህ ነግሬው ነበር ፣ እሁንም ወደ ሐረር መጥተህ ከኔ ጋራ ወደ አዲስ አበባ ለመመለስ ሠራዊትህ ብዙ ስለ ሆነ ፣ የባቡር ኪሣራ ይበዛብሃልና እዚያው ቆይ ። ብዙ ቀን የምሰነብት የሆነ እንደ ሆነ ግን እልክብሃለሁ» የሚል

በሐምሌ ፳፰ ቀን ፲፱፻፷ ዓ. ም. የተጻፈ ደብዳቤ ላኩልኝ።

በሐረርም ከተማ በገቡ ጊዜ የሐረርን ግዛት ከደጃዝማች ተፈሪ ወሰ ደው ለራስዎ ያድርጉት እያሉ በመካከላችን እየገቡ ይመክሩ የነበሩ ክፉ ሰዎች፤ አሁን ልጅ ኢያሱን ለብቻቸው ስላገኙባቸው ቀድሞ የጀመሩት ምክር እንዲፈጸም ይጎተጉቱ ጀመር። ስለዚህም በነሐሴ ፯ ቀን ፲፱፻፷ ዓ. ም. እንደራሴዬን ፈታውራሪ ገብሬን ጠርተው ከመንግሥት የቀጥር ጭፍራ በቀር፤ በደጃዝማች ተፈሪ አሸከሮች እጅ ያለው የማደሪያ አገር ሁሉ እንዲያዝ ይሁን፤ ብለው አዝዘው ወዲያውም የሐረርን ግዛት ለራሴ አድርጌ፤ ለደጃዝማች ተፈሪ የከፋን ግዛት ሰጥቼዋለሁና እንድትነግሩት ይሁን፤ የሚል ቃል በቴሌግራም ለቢትወደድ ኃይለ ጊዮርጊስ አሳልፈው ኖሮ፤ የልጅ ኢያሱ ቃል ነውና በቶሎ ወደ ከፋ እንዲሔዱ ብሎ አስታወቀኝ።

ቀጥሎም ሐረርን ለእኔ የግል ግዛት አደረግሁት፤ ከፋና ማጂን በግዛት፤ ጉራ ፈርዳን በበላይነት ሰጥቼሃለሁ፤ የሚል በነሐሴ ፲ ቀን ፲፱፻፷ ዓ. ም. የተጻፈ ደብዳቤ በቀጥታ ለእኔ ላኩልኝ።

በአዲስ አበባም ያለው ትልቁም ትንሹም ይህን በሰማ ጊዜ፤ የሐረርን ግዛት ከደጃዝማች ተፈሪ መውሰዳቸው ወደ እስላም ሃይማኖት ገብተዋልና ለእስላሙ እንዲቀርባቸው ነው እንጂ ለግዛት ብለው አይደለም እያለ በግልጽ ያወራ ነበር።

በትልቁ የዓለም ጦርነት ጊዜ አንዳንድ የውጭ አገር ሰዎች የኢትዮጵያ አዋሳኞች የሆኑትን እንግሊዝንና ፈረንሳይን፤ ኢጣልያንንም በጦር ኃይል ለመርዳት ባትችሉ እንኳ ምግብ በሚሆን በሥንቅ ነገር ብትረዱ መልካም ነው፤ እያሉ አሳባቸውን ቢያቀርቡላቸው አልሰሙም። በዚህ ፋንታ የጦር የቃል ኪዳን ጓደኞቹን ለመቃወም በኢትዮጵያ ዙሪያ ካሉት ሕዝቦች ከአዳሎችም ከሰማሌዎችም በምስጢር መላላክ ጀምረው ነበርና ይህንኑ የተላላኩትን የምስጢር ደብዳቤ አዲስ አበባ ያሉት የሦስቱ መንግሥቶች እንደራሴዎች ስላገኙት በአፈሴል ቀርበው ለቢትወደድ ኃይለ ጊዮርጊስ አቀረቡ ተባለ።

የኢትዮጵያ መኳንንት ይህን ሁሉ ምክንያት ካገኙ በኋላ፤ ልጅ ኢያሱን መሻር የሚያስፈልግ መሆኑን ተረድተው ነበርና፤ ለምክሩ ባንድነት እንዳይሰበሰቡ ምስጢራቸው የሚገለጥባቸው ስለ መሰላቸው፤ የታመኑ ተላላኪ አሸከሮችን እየመረጡ በነርሱ አማካይነት ይላላኩ ጀመር። እንዳንደቹ ግን ሌሊት በሰውር ቦታ እየተገናኙ ቃል ለቃል እየተነጋገሩ ይለያዩ ነበር። እንዳንደቹ ደግሞ ልጅ ኢያሱ ሲሻሩ የሚተካውን አስቀድሞ አስታውቁን እያሉ ይጠይቁ ነበርና የዐፄ ምኒልክን ልጅ ወይዘሮ ዘውዲቱን አንግሠን የለዑል ራስ መኩንንን ልጅ ደጃዝማች ተፈሪን አልጋ ወራሽና የመንግ

ሥቱ እንደራሴ እናደርጋለን እያሉ ሲነግሩባቸው፤ ደስ እያላቸው አሳባቸውን ስለ ተቀበልዋቸው ልጅ ኢያሱ መሻራቸው መልካም ነው የሚለው ወገን እየበዛ ይሔድ ጀመር።

እኔንም በምክሩ ውስጥ እንድገባ ቢጠይቁኝ፤ ከዚህ ቀደም ያባቱን ግዛት ሐረርንን ተሾሜ ስወርድ፤ ራስ ቢትወደድ ተሰማ ሁለታችንንም ወደ ሊቀ ጳጳሱ ወደ አቡነ ማቴዎስ ቤት ወስደው፤ ልጅ ኢያሱ እኔን ከሐረርን ግዛቱ ላይሸሩኝ፤ እኔም በተንኩል አልጋቸውን ላልፈልግ በመሐላና በግዛት ቃል ኪዳን አግብተውን ነበር። አሁን ግን ልጅ ኢያሱ የመሐላውንና የግዛቱን ቃል ኪዳን አፍርሰው፤ ከሐረርን ግዛቱ ሽረውኛልና በእኔ ወገን ይህ የሚበቃ ምስክር ነው። አሁን ደግሞ ወደ እስላም ሃይማኖት መግባታቸውን እናንተ ካስረዳችሁኝ ከናንተ የምለይበት ነገር የለም አልጓቸውና ወደ ፊት ለሕዝቡ ማስረጃ እንዲሆን የጻፉትን ሁሉ እያነበቡ አስረዱኝ።

ምዕራፍ ፯

ልጅ ኢያሱ ከተሻሩበት ከመስከረም ፲፯ ቀን ፲፱፻፱ ዓ. ም. አንሥቶ ግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱ ዘውድ እስከ ጫኑበት እስከ የካቲት ፩ ቀን ፲፱፻፱ ዓ. ም.

ልጅ ኢያሱ በድራዳዋና በሐረር በጅጅጋም ከተሞች እየተመላለሱ አዳሎችንና ሱማሌዎችን እየሰበሰቡ ሽልማት እየሸለሙ፤ መሣሪያ እየሰጡ በሃይማኖት ወገናችሁ ነኝ እያሉ እየሰበኩ ተቀምጠው ሳሉ፤ እስላሞች ክርስቲያንም እስላምም አይደሉ እያሉ ሲያሸጧጥጡ ይሰማ ነበር። በመስከረም ፲፯ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት በትልቁ የመስቀል በዓል ቀን መኳንንቱ ከነሠራዊቱ፤ ሊቀ ጳጳሱ አቡነ ማቴዎስና እጩ ወልደ ጊዮርጊስ ከነካህናቱ፤ በቤተ መንግሥቱ ግቢ በተዘጋጀው ስፍራ እንዲሰበሰቡ ተደረገና ሁሉም እየመጡ በየማዕርጋቸው በተቀመጡ ጊዜ፤ ተዘጋጅቶ የቆየው የልጅ ኢያሱ ወንጀል ከዚህ ቀጥሎ ያለው ተነበበ።

«አባቶቻችን ስለ ሃይማኖታቸው ከእስላሞች ጋራ እየተዋጉ ደማቸውን እያፈሰሱ እስካሁን ጠብቀው ያቆዩንን የክርስቲያን ሃይማኖት፤ ልጅ ኢያሱ በእስላም ሃይማኖት ለውጠው በመካከላችን ሁከት አስነሥተው፤ እኛን እርስ በርሳችን ለማፋጀት ወደ እስላም ሃይማኖት ተለውጠዋልና ከእንግዲህ ወዲህ ለርሳቸው አንገዛም፤ በክርስቲያን ንጉሥ ዙፋን ላይ የእስላም ንጉሥ አናስቀምጥበትም፤ ወደ እስላም ሃይማኖት ለመለወጣቸው ብዙ ማሰረጃ አለን።»

፩ኛ፡ ቁራን ይፈቅድልኛል ብለው አራት ማሰት አግብተዋል። ከነዚህ ሁም አንዲቱ የጅማ ባላባት ያባ ጅፋር ልጅ ናት፤ ሁለተኛዬቱ የሐረር ባላባት የሐጅ አብዱላሂ ልጅ ናት፤ ሦስተኛዋ የአዳል ባላባት የአቡበከር ልጅ ናት፤ አራተኛዋ ግን አባቷ ደጃች ጆቱ ክርስትና ተነሥቶ ልጇንም ክርስትና አስነሥቶ፤ በክርስትና ስሟ አስካለ ማርያም እየተባለች ስትኖር፤ በኋላ እሳቸው እስልመው ሞሚና ብለው የእስላም ሴት ስም ያወጡላት የደጃች ጆቱ ልጅ ናት።

፪ኛ፡ በመንግሥቱ ገንዘብ በጅጅጋ መስጊድ እያሠሩ ለእስላሞች ሰጥተዋል።

፫ኛ፡ በዚያ ዘመን ለውጭ አገር ቆንሲል በአዲስ አበባ ለሚኖረው ለመሐዘር ቤ የረመዳን በዓል ሲያከብር የመስቀል ምልክት በሚደረግበት ሞዳ አንበሳ ዘእምነገደ ይሁዳ ተብሎ በሚጻፍበት በኢትዮጵያ ባንዲራችን ላይ ላኢላ ሂይለላ መሐመድ ረሱል አላህ የሚል ቃል አስጽፈው ልከውለታል።

፬ኛ፡ የሱማሌ እስላም ግልድም እያገለጸሙ፤ የእስላም ጥምጥም እየጠመጠሙ፤ የእስላም መቁጠሪያ እየያዙ፤ በመስጊድ ሲሰግዱ ታይተዋል።

፭ኛ፡ ቁራኑን ባማርኛ ፊደል አስገልጠው እያነበቡ ሲጻልዩ ታይተዋል።

፮ኛ፡ በልዩ ዘበኞቻቸው ቆብ ላይ ላኢላ ሂይለላ የሚል ምልክት አስጠልፈዋል።

፯ኛ፡ በሐረር ልዑል ራስ መኩንን ቤተ ክርስቲያን ሠርተው በቤተ ክርስቲያኑ አጠገብ ያለውን ቦታ ለእስላሞች ለውጡን እየሰጡ ለካህናት መኖሪያ ባደረጉት በ፴፪ ዓመት ካህናቱን እያሰነሡ ለእስላሞች መልሰውላቸዋል።

፰ኛ፡ ሴት ልጅ ቢወልዱ የእስላም ሃይማኖት እየተማረች እንድታደግ ብለው ለእስላሚቱ ለመዳም ሐናፊ አሳድጊልኝ ብለው ሰጥተዋል።

፱ኛ፡ ከቀዳማዊ ምኒልክ ጀምሮ ተያይዞ የመጣውን የዳግማዊ ምኒልክን ትውልድ ንቀው ከነበዩ ከመሐመድ ወገን እወለዳለሁ እያሉ ትልልቆቹን የእስላም ሼሆች እየሰበሰቡ ትውልዳቸውን እየቆጠሩ ሲያሰረዱ ይውላሉ።

፲ኛ፡ አልጋውን ያወረሱዋቸው ትልቁ ንጉሣችን ዐፄ ምኒልክ በሞቱ በት ቀን ልቅሶ እንደ ማልቀስና እንደ ማስለቀስ በፈረስ ተቀምጠው ጃን ሚዳ ወጥተው ጉግስ ሲጫወቱ ውለዋል። ሬሳቸውም በማዕርግ እንዳይቀበር ከልክለው እስካሁን ተቀምጧል። ሌላም ይህን የመሰለ ብዙ ማሰረጃ አለን።

ጳጳሳዊ ምኒልክ ባሉበት ዘቆሙት ውስጥ ራስ ጉግግ፡ ወላ ራስ ወልደ ገዮርጊስ ደጃች ተፈሪ (ቀ.ኃ.ሥ.) ደጃች ናደው፡ ደጃች ብሩ፡ ቀኛዝማች ኃይለ ሥላሴ መገኛ፡ በጀርመኒ ዘለቀ መታፈሪያ ።

ላይ ተጋጥመው በመስከረም ፳፮ ቀን ደጃዝማች ጉግዛ አልዩን ድል አደረጉት ። እርሱ ራሱ ግን በባቡር አምልጦ ድሬዳዋ ገባ ።

ልጅ ኢያሱም በሐረርና ባውራጃዋ ሁሉ ያለው ክርስቲያን ፡ እስላሙም እንደ ከዳቸው ባዩ ጊዜ ወደ ድሬዳዋ ወርደው በግምጃ ቤት ከተገኘው ገንዘብ የሚችሉትን ያህል ይዘው ፡ የማይችሉትን በሙሴ ኤድልቢ እጅ ወደ ጅቡቲ ልከው ወደ አባታቸው ግዛት ወደ ወሎ ለመሔድ በአዳል በረሃ ተጓዙ ።

ንጉሥ ሚካኤል ግን ልጅዎ ወደ እስላም ሃይማኖት ስለ ገቡ አሳቸውን ሽረን ንግሥት ዘውዲቱን አንግሠን ፤ ልዑል ተፈሪ መኩንንን አልጋ ወራሽና ባለሙሉ ሥልጣን እንደራሴ አድርገናል የሚል የሰልክ ቃል ተላልፎላቸው ነበርና ያንን ባዩ ጊዜ ቢሆንስ ልጄን እኔ መክሬና ተቆጥቼ በክርስቲያን ሃይማኖት እንዲጸና አደርገው ነበር እንጂ ፤ አያቱ ዐፄ ምኒልክ የሰጡትን አልጋ ሲወስዱበት ዝም ብዬ አላይም ብለው የጦር ሠራዊታቸውን በዐዋጅ አስከትተው ወደ ሸዋ መገሥገሣቸው ተሰማና መሳፍንቱና መኳንንቱ ፤ ሚኒስትሮችም ባንድነት ሆነው ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል ጽፈው ላኩላቸው ።

ይድረስ ከንጉሥ ሚካኤል ። ዘሥልጣኑ ጽሑፍ ዲበ መትከፍቱ ንጉሠ ጽዮን ።

ልጅዎ ልጅ ኢያሱ አልጋ ወራሽ ከሆኑ ጀምሮ እስከ ዛሬ የሚሠሩት ሥራ ሁሉ የልጅነት ሥራ እንደ ሆነ ንጉሥም ያውቁታል ። እኛም መክረን ተቆጥተን እናሳድጋለን ብለን ብናስብ ፤ ባንድ ስፍራ የማይቀመጡ ስለ ሆነ ብን ጊዜ አላገኘንም ። አንዳንድ ጊዜም እያገኘን ብንመክራቸው አልተቀበሉንም ። እኛም ምናልባት ከነገ ሣልስት የመንግሥታቸውን ጥቅም ፤ የራሳቸውን ማዕርግና ክብር እያወቁ ይህን የልጅነት ሥራቸውን ይተዉት ይሆናል በማለት ሰውነታቸው እንዳይሰቀቅ ታግሠን ብንጠብቃቸው የልጅነት ሥራ መሥራታቸው አልበቃ ብሏቸው ፤ ከአብርሃ ወአጽብላ ፤ ከከሣቴ ብርሃን ሰላማ ጀምሮ አንድ ሺ ፳፻ ዓመት ያህል በክርስትናዋ ጸንታ በምትኖረው ባገራችን በኢትዮጵያ የእስላም ሃይማኖት ለማቆም ይጣጣሩ ጀመር ።

ባለፈው ዓመት ወደ ወሎ በመጡ ጊዜ ከእስላሞች ጋራ ሲሠሩት የከረሙትን ሥራ ሁሉ ንጉሥ ራስዎ ያውቁታል ። ደግሞም ለንጉሥ ሳይሆንልዎ ቢቀር ነው እንጂ የልጅ ኢያሱ ልብ ከክርስቲያን ሃይማኖት መኖሪያን አይተው እባክህ ልጄ ይህን አሳብህን ተው እያሉ መምከርዎንና መቆጣትዎን ሰምተናል ። አሁንም ለእኛ ሳያስታውቁን በስውር ወደ ሐረር ወርደው ከእስላሞች ጋራ የሠሩትን ሥራ ሁሉ የሚያስረዱ ፎቶግራፋቸውን ከዚህ ደብዳቤ ጋራ ልክንልዎታል ።

ይህንንም ሁሉ ታግሠን ሁላችንም ባንድነት ሆነን ሊቀ ጳጳሱንና እጩ ጌውን ጨምረን ለማናቸውም ቢሆን ለዕንቅጣጣሽ (ላዲሱ ዓመት) ወደ አዲስ አበባ ይምጡልን ብለን ደብዳቤ ጽፈን ብንልክላቸው ሳይመጡ ቀሩ ። እንደዚህም አድርገን መጨነቃችን የክርስቲያን ሃይማኖት እንዳትጠፋ ፡ በዚህም ምክንያት የክርስቲያን ደም በከንቱ እንዳይፈሰስ አገራችንም ለባዕድ እንዳታልፍ ብለን ነውና ንጉሥም በዚህ ነገር በጣም ያስቡበት ። ሕዝቡም የዚህን ነገር እርግጡን ሳያገኘው እንዳልተነሣ የታወቀ ነው ። ይልቁንም በንጉሥ ሚካኤል ልጅ በልጅ ኢያሱ ምክንያት በኢትዮጵያ የክርስቲያን ሃይማኖት ጠፋ ፡ የእስላም ሃይማኖት ሰፊ ተብሎ በታሪክ ተጽፎ ለኋላ ትውልድ መቆየቱ አይቀርምና የርስዎም ስም አብሮ መጥፋቱን እናሳስብዎታለን ።

ይህንም ሁሉ ለንጉሥ መጻፋችን ዐፄ ምኒልክን እኛንም ሁሉ እንዲወዱ ለክርስቲያንም ሃይማኖት እንዲቆረቆሩ እናውቃለንና አሳብዎ ከአሳባችን ሳይለይ ባንድነት ለሃይማኖታችንና ለመንግሥታችን ጥቅም የሚሆን እንድንሠራ በማለት ነው እንጂ በተለየ ንጉሥ እንዲቀየሩ ልጅ ኢያሱ እንዲጎዱ ብለን ያደረግነው አይደለም ።

መስከረም ፳፬ ቀን ፲፱፻፱ ዓመተ ምሕረት ።

ንጉሥ ሚካኤል ይህ ደብዳቤ ከደረሳቸው በኋላ ምንም ቢሆን አልመለስም ብለው ወደ ፊት መገሥገሣቸውን መልክተኞቻችን በስልክ ስላስታወቁን ለጊዜው በአዲስ አበባ የተገኘውን የጦር ሠራዊት በራስ ሉል ሰገድ አበጋዝነት አድርገን አስቀድመን ሰደናቸው ነበርና ቶራ መስክ ከሚባለው ከሸዋ አውራጃ ሲደርሱ ፡ ከንጉሥ ሚካኤል የጦር ፊታውራሪ ጋራ በድንገት ተጋጥመው በጥቅምት ፯ ቀን ማክሰኞ ራስ ሉል ሰገድና ደጃች ተሰማገዝሙ ሊቀ መኳስ አበበ አጥናፍ ሰገድ ፡ ፊታውራሪ ዘውዴ ጉበና ፡ አሳላፊ አቤ ፡ ቀኛዝማች ድልነሣሁ ፡ አሳላፊ ድልነሣሁ ፡ አቶ ሸዋዬ ሌሎችም የጦር አለቆች በጦርነቱ ውስጥ መሞታቸውን በስልክ ሰማን ።

ከዚያም በፊት የጦር ሚኒስትራችን ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ በጥቅምት ፫ ቀን ከአዲስ አበባ ተነሥተው ተጉዘው ኮረማሽ ሲደርሱ ፡ በኮረማሽ ካለው የጦር መሣሪያ ለየወታደሩ ሲያካፍሉ እንዲሰነብቱ አድርገን ነበርና እኛ በጥቅምት ፱ ቀን ተነሣን ። ከያውራጃውም የሚመጣው የጦር ሠራዊት እንደተቻለ በግሥጋሜ እንዲደርስ ለሠራዊቱ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ቃል በዐዋጅ አስታወቅነው ።

ያዋጅ ቃል ።

«ያገራ የኢትዮጵያ ሰው ስማ»

ልጅ ኢያሱ ከዐፄ ምኒልክ ፈቃድ ወጥተው ከፋ ሥራ እንዳይሠሩ የረገጧቸውን እርግማን ጥሰው የእስላም ትውልዳቸውን እየቈጠሩ ከእስላሞች ጋራ በመስጊድ እየሰገዱ ወደ እስላም ሃይማኖት መግባታቸውን በግልጥ ስለአሳዩ ማስተዳደርም ስላልቻሉ እርሳቸውን ሽረን ንግሥት ዘውዲቱን በአባታቸው አልጋ አስቀምጠን እነገሥን ።

ንጉሥ ሚካኤልም የልጃቸውን መስለም ያውቃሉና ከእኛ ጋራ ሆነው ለክርስቲያን ሃይማኖት ደማቸውን ያፈሰሱ እያልን ስናስብ እንዲያውም ለእስላም ንጉሥ ካልተገዛችሁ ብለው ሊወጉን ከወሎ በግሥጋሜ መጥተዋልና ወንድ ልጅ የሆንህ ተከተለኝ ።»

ይህንም ዐዋጅ ካናገርን በኋላ ወደ ፊት ገሠገሥን ። ነገር ግን የኢትዮጵያ ሰው እርስ በርስ ደም መፋሰስ በጣም የሚያሳዝን ስለሆነ ፡ ከደብረ ሊባኖስና ከዝቋላ ገዳማት ፡ ከየአድባራቱም ሁሉ መነኩሳትና መምህራን እየተመረጡ መጥተው መስቀል እየያዙ ንጉሥ ሚካኤል ጦርነት ሳያደርጉ ወደ ወሎ እንዲመለሱ እንዲለምኗቸው አደረግሁ ። ንጉሥ ሚካኤል ግን እንኳን ሊመለሱና ለማስታረቅ የተላኩትን መነኩሳት እየያዙ አስርዋቸው የሚል የስልክ ቃል ስለመጣልን ለመዋጋት ቁርጥ አሳብ ማድረጋቸው የታወቀና የተገለጠ መሆኑን ተረዳነው ።

በጥቅምት ፲፮ ቀን ከኮረማሽ ተነሥተን ተጉዘን ነበርና በጥቅምት ፲፯ ቀን ሰገሌ በሚባለው በጠራ ወረዳ ሜዳ የእኛና የንጉሥ ሚካኤል ሰፈር ግንባር ለግንባር ተያይዞ አደረግ ።

በጥቅምት ፲፯ ቀን ዓርብ ከሌሊቱ በ፯ ሰዓት ጀምረው የጦር አለቆቻቸውን በቀኝና በግራ አሰልፈው እርሳቸው በማሃል ሆነው መጥተው ጧት ሲነጋ ቃፈር ሆነው ባደሩት በመድፈኞቻችን ላይ አደጋ ጥለው ተኩስ ጀመሩ ። ከዚህም በኋላ የጦር ሚኒስትራችን ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ በግንባር ፡ ራስ ካሣ በንጉሥ ሚካኤል ጀርባ ፡ የቀሩት ራሶችና ደጃዝማቾች በቀኝና በግራ እንዲሰለፉ አድርገን ፡ እኛ ለጦር ሠራዊቱ ሁሉ ደጀን ሆነን ተጋጠምናቸው ።

ከጧቱም ጀምሮ ፮ ሰዓት ያህል እንደ ተዋጋን የሸዋ የጦር ሠራዊት ፍየል እንዳየ ነብር ፡ ላም እንዳየ አንበሳ እየዘለለ ጎራዴውን እየመዘዘ እጅ ለእጅ ተያይዞ በሰልፉ ውስጥ በገባ ጊዜ ንጉሥ ሚካኤል ድል ሆነው ተማረኩ ። ከሠራዊታቸውም የሞተው ሞቶ ፡ የተማረከው ተማርኮ የተረፈው እየሸሸ ወደ ወሎ ተመለሰ ።